

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra divadelní vědy

Bakalářská práce

Kristýna Mazánková

**Proměny Jiráskova Hronova v poválečných letech
do konce 50. let 20. století**

Changes of the Jiraskuv Hronov Festival in 1945–1960

Praha 2019

Vedoucí práce: Doc. Petr Christov, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 11. srpna 2019

Kristýna Mazánková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Petru Christovovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Dále děkuji Milanu Strotzerovi, PhDr. za konzultaci a cenné podněty, které mi pomohly při psaní práce.

Klíčová slova

Jiráskův Hronov, amatérské divadlo, amatérské soubory, divadelní festival, divadelní přehlídka

Keywords

Jiraskuv Hronov, amateur theatre, amateur ensembles, theatre festival, theatre show

Abstrakt

Práce pojednává o proměnách amatérské divadelní přehlídky Jiráskův Hronov od roku 1945 do konce 50. let 20. století. První kapitola je věnována založení festivalu a období 2. světové války. Hlavní část textu představuje léta 1945–1960 a jejich dramaturgické i organizační změny v souvislosti s historickými událostmi dané doby. Období zaznamenává obnovu po 2. světové válce a následné převzetí komunistickou stranou. V roce 1953 prochází festival výrazným útlumem zájmu a o dva roky později se opět dostává do popředí amatérských přehlídek. Konec padesátých let přináší rozvoj divadel malých forem, které se začínají objevovat i na Jiráskově Hronově.

Abstract

This thesis deals with the changes of the amateur theatre show Jiraskuv Hronov since 1945 until the end of 1950s. The first chapter is dedicated to the festival's establishment and period of World War II. The main part of the text describes the years 1945-1960 and the changes in dramaturgy and organization of the festival due to several major historical events happening in said period. This part of thesis describes the period after World War II. and the subsequent takeover by the Communist party. In the year 1953 the festival goes through considerable attenuation of interest and two years later the festival comes again to the forefront of amateur shows. The end of 1950s brings development of theaters of small forms which begin to appear on the Jiraskuv Hronov too.

Obsah

1.	ÚVOD	8
2.	HISTORIE JIRÁSKOVA HRONOVA OD ZALOŽENÍ DO POČÁTKU 2. SVĚTOVÉ VÁLKY	9
3.	JIRÁSKŮV HRONOV V OBDOBÍ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY	12
4.	1945 – NA POČEST PADLÝCH OCHOTNÍKŮ	15
5.	1946 – OD JIRÁSKA K TYLOVI	18
6.	1947	19
7.	1948	20
8.	1949 – CELOSTÁTNÍ SOUTĚŽ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI	25
9.	1950 – ZA MÍR, ZA VLAST, ZA SOCIALISMUS!	32
10.	1951	36
11.	1952 – LIDOVÉ DIVADLO – ZBRAŇ MÍRU!	38
12.	1953	40
13.	1954 – FESTIVAL KLASIKY	42
14.	1955	46
15.	1956	51
16.	1957 – VE JMÉNU RADOSTI, ŽIVOTA A KRÁSY	54
17.	1958	57
18.	1959 – ZA SOCIALISTICKÉ OCHOTNICKÉ DIVADLO	61
19.	1960	63
20.	ZÁVĚR	66
21.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68

1. Úvod

Jiráskův Hronov je nejdéle trvající přehlídkou ochotnického divadla v Evropě a s největší pravděpodobností i na světě. Založen byl roku 1931 ve východočeském Hronově na počest spisovatele a dramatika Aloise Jiráska, který z tohoto města pocházel. Za dobu pořádání prošel festival několika výraznými mezníky, které často změnily jeho dramaturgii, organizaci i prezentaci v tisku. Důvodem byly vždy aktuální politické události a Jiráskův Hronov se stal důsledným otiskem každé doby.

V bakalářské práci se věnuji mapování poválečných ročníků a padesátých let 20. století. Pro pochopení této doby považuji za nezbytné nastínit i počátky festivalu a neoficiální konání během 2. světové války. Práci budu vést chronologicky pro možnost nejprehlednějšího zmapování jednotlivých ročníků s důrazem na klíčová léta, ve kterých došlo k zásadním proměnám. K těmto letům řadím rok 1945, kdy festival po nucených restrikcích velice záhy obnovil svou činnost. Mezi podstatná léta dále zařazuji roky 1948 a 1949, pro události komunistického převratu, který zcela změnil dramaturgii i organizaci festivalu. Rokem 1953, po smrti J.V. Stalina a zanedlouho i K. Gottwalda, začala doba postupného tání nejtvrdsích let českého komunistického režimu, což se promítlo i do podoby přehlídky. K blížícím se šedesátým létům se uvolňování ještě více projevovalo a Jiráskův Hronov se začal otevírat novým možnostem i divadelním podobám, například malým jevištním formám.

Informace jsem čerpala z knihy *Cesty českého amatérského divadla* a článků v denních periodikách, převážně v *Rudém právu*, *Zemědělských novinách*, *Lidových novinách* a od poloviny padesátých let vydávaném měsíčníku *Ochotnické divadlo*. Spolu s tím mi byly nápomocny programy jednotlivých ročníků festivalu a almanachy, které v průběhu let vyšly. Mnoho záznamů jsem našla v *Databázi českého amatérského divadla*, která nabízí přehled všech ročníků spolu s dostupnými materiály. Konzultace s Milanem Strotzerem, bývalým programovým ředitelem Jiráskova Hronova, mi velice pomohla k získání dalších zdrojů i účelnějšího pohledu na podobu této přehlídky.

Bakalářskou prací jsem se snažila o zaznamenání pozoruhodné části naší historie, která se výrazně zapsala nejen do dějin nejdéle trvající přehlídky ochotnického divadla, ale celého českého amatérského divadla.

2. Historie Jiráskova Hronova od založení do počátku 2. světové války

Pro zmapování poválečných proměn Jiráskova Hronova považují za nezbytné krátce představit okolnosti vzniku festivalu a jeho první ročníky ve třicátých letech spolu s první výraznou změnou, která přišla v podobě oficiálního zákazu v období 2. světové války.

Festival ochotnického divadla Jiráskův Hronov byl založen v roce 1931 na počest nedožitých 80. narozenin spisovatele a hronovského rodáka Aloise Jiráka (23. 8. 1851 – 12. 3. 1930).¹ Zásadním impulsem pro pořádání slavnosti se stalo otevření Jiráskova divadla v Hronově v roce 1930.² Dodnes není zcela zřejmé, kdo přišel s myšlenkou založení. Za možnou variantu je považován návrh, který na schůzi Jiráskova okrsku ve Strakoči přednesl Max Lederer,³ který od roku 1926 zastával funkci předsedy Jiráskova okrsku Ústřední matice divadelních ochotníků československých⁴ (ÚMDOČ).⁵ Chtěl, aby se festival nesoucí jméno Aloise Jiráka stal „Mekkou českých a slovenských ochotníků“⁶. Existuje také varianta, že politik František Tománek při slavnostním otevření Jiráskova divadla přednesl návrh, aby ÚMDOČ každoročně uspořádala přehlídku díla Aloise Jiráka i jiné české dramatické tvorby na počest jeho nedožitých narozenin.⁷

Ačkoliv ani jedna varianta není dnes zcela jasně potvrzena, tak je zřejmé, že pořádání festivalu amatérského divadla lze považovat za přirozený vývoj předchozích událostí. Ochotnické divadlo bylo ve dvacátých letech 20. století rozvinutou součástí české kultury a každoročně se pořádalo několik regionálních slavností, na kterých se soubory prezentovaly. Vznik celostátní přehlídky se stal dalším krokem k možnosti jejich prezentace.

¹ Jirásek: Životopis Aloise Jiráka. In: *Jirásek: Úvodní stránka* [online]. [cit. 5. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.aloisjirasek.cz/zivotopis>.

² Město Hronov. In: *Jiráskovo divadlo* [online]. [cit. 5. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.mestohronov.cz/vitejte-u-nas/clanek/jiraskovo-divadlo>.

³ Max Lederer. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 5. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=1>.

⁴ KLOSOVÁ, Ljuba. Ochotnické divadlo v letech 1886-1918. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 83.

⁵ ÚMDOČ byla založena roku 1886 a v roce 1931 sdružovala 1681 ochotnických spolků na území Československé republiky.

⁶ ČERNÝ, František. Hronovy. In: *Jiráskovu Hronovu k sedmdesátinám*, Kruh Hronov, 2000. s. 7.

⁷ ČERNÝ, František. Hronovy. In: *Jiráskovu Hronovu k sedmdesátinám*, Kruh Hronov, 2000. s. 7.

Cit. podle HLADKÝ, Ladislav: *170 let ochotnického divadla v Hronově (1826-1996)*. Okresní muzeum v Náchodě a Hronovské kulturní středisko v Hronově. Náchod-Hronov, 1996.

Určení Hronova jako místa konání pramení z několika důvodů. V okrese severovýchodních Čech je tradice ochotnického divadla spojena již s dobou národního obrození a během let zde bylo založeno mnoho souborů. V prvních desetiletích 20. století působilo častokrát v jednom městě i několik souborů. Jelikož v okrese Náchod jsou města blízko u sebe, tak nebylo neobvyklé ani vypomáhání herců či hostování s představeními napříč městy. Byla tu tak vybudována hustá síť ochotnických souborů, což se promítlo do postavení Jiráskova divadla a následně i založení festivalu.⁸

Dalším neméně významným důvodem se stal Alois Jirásek, ke kterému se jeho rodné město vždy hrdě hlásilo, což prokázalo i stavbou divadla nesoucí jeho jméno. Díky němu byla na město upírána velká pozornost v předchozích letech, včetně oficiální návštěvy prezidenta republiky Tomáše Garrigua Masaryka v roce 1926.⁹

Již necelý rok po otevření Jiráskova divadla se konal první ročník festivalu. Jeho zřizovatelem byla Ústřední matice divadelních ochotníků československých, která ve dnech 16. 8. až 23. 8. 1931 představila tři zavedené soubory, které se tak staly prvními účastníky.¹⁰ Význam akce byl od začátku podpořen i faktem, že protektorem první ročníku se stal prezident republiky T. G. Masaryk.¹¹ Přehlídka se konala na počest Aloise Jiráska a hrány byly pouze jeho hry. Ochotnické soubory z Pardubic, z pražského Vyšehradu a z Nového Bydžova uvedly *Otce*, *Vojnarku* a *Filosofskou historii*.¹² Kromě účasti již fungujících souborů byl speciálně pro Jiráskův Hronov sestaven soubor vybraných ochotníků napříč spolky, kteří na závěr přehlídky hráli hru *Gero*.¹³ Tito ochotníci přijeli na přehlídku se znalostí textu a až v průběhu festivalu nazkoušeli společnou inscenaci pod vedením Maxe Lederera.¹⁴ Mimo představení byla uspořádána výstava o Aloisi Jiráskovi a festivalu se zúčastnil Zdeněk Nejedlý, který v pořádané akademii¹⁵ přednesl příspěvek o významu díla tohoto hronovského rodáka. V den Jiráskových narozenin byl konán slavnostní průvod a položení věnce na jeho hrob. Tento průvod se stal tradiční částí programu a byl konán každoročně.

⁸ ČERNÝ, František. Hronovy. In: *Jiráskovu Hronovu k sedmdesátinám*, Kruh Hronov, 2000, s. 8–9.

⁹ Tamtéž, s. 9.

¹⁰ Jiráskův Hronov 1931. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 5. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=7.

¹¹ *Památník 1. Jiráskova Hronova*, Jiráskův okrsek ÚMDOČ, 1931.

¹² SCHERL, Adolf. Cesty českého ochotnického divadla v samostatné republice 1918-1939. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 118.

¹³ Tamtéž, s. 118.

¹⁴ STROTZER, Milan. Vzdělávání – nedílná součást JH. In: *Jiráskovu Hronovu k sedmdesátinám*, 2000, s. 38.

¹⁵ Ve významu slavnost s programem uměleckého rázu.

Část festivalu byla věnována sjezdu československého ochotnictva, jehož organizátorem byla také ÚMDOČ. Důležité je zmínit apolitičnost, ke které se tato organizace hlásila, a naopak rezolutně odmítala snahu o ideové vyhranění festivalu. Během sjezdu proto zazněla výzva: „Voláme všechny na stráž a k ochraně neutrality umění, a zvláště lidového divadelnictví, aby bylo zachováno svým národním a kulturním úkolům, nebylo ovlivňováno žádným stranictvím a nebylo vykořisťováno pro zjištěné a neideové účely.“¹⁶

Na webových stránkách *amaterskedivadlo.cz* je uveřejněn přehled všech ročníků včetně repertoárů.¹⁷ Z tohoto zdroje jsem čerpala následující informace o festivalu ve třicátých letech.

V roce 1932 se festivalu zúčastnilo pět souborů, přičemž již pouze soubor vybraných ochotníků ÚMDOČ uvedl text Aloise Jiráska, konkrétně drama *Jan Hus*. Tato tradice se zachovala i další roky, kdy Jiráskovy hry byly prezentovány na konci přehlídky v podání těchto speciálně vytvořených skupin. Ostatní ochotníci roku 1932 z Banské Bystrice, Jičína, Plzně a Hronova představily díla jiných českých a slovenských dramatiků. Na repertoáru se objevily inscenace *Bačova žena* (Ivan Stodola), *Libušský jemnostpán* (Abigail Horáková), *V káře Thespidově* (Bohumír Borkovec) a *U Batteauů* (Milan Svoboda). Již druhý ročník se tak organizátoři odklonili od výhradního uvádění her Aloise Jiráska a repertoár doplnili dramaty J. K. Tyla i dalších autorů z období realismu, např. G. Preissové, L. Stroupežnického, bratří Mrštíků či F. A. Šuberta.¹⁸ Kromě výše jmenovaných dramatiků, kteří ve výběrech převažovali, některé soubory uvedly hry V. K. Klicpery či J. Vrchlického či starší texty napsané před národním obrozením.¹⁹

Následující ročníky ve třicátých letech se nesly ve velmi podobném stylu. Byl ustanoven princip přihlašování souborů, ze kterých na „předběžné přísné soutěži“²⁰ vybrala ÚMDOČ nejlepší skupiny, které mohly hrát na Jiráskově Hronově. Do roku 1939 se vždy představilo čtyři až pět souborů, ze kterých vzešli vítězové přehlídky. Každoročně také skupina vybraných ochotníků uvedla hru Aloise Jiráska.²¹

¹⁶ STROTZER, Milan. Vzdělávání – nedílná součást JH. In: *Jiráskovu Hronovu k sedmdesátinám*, 2000, s. 35

¹⁷ Jiráskův Hronov. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 7. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka&id=3>.

¹⁸ ¹⁸ SCHERL, Adolf. Cesty českého ochotnického divadla v samostatné republice 1918-1939. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 118.

¹⁹ Tamtéž, s. 118.

²⁰ MITLÖHNER, Julius. Po deváté do Hronova *program IX. Jiráskův Hronov. ÚMDOČ*, 1940.

²¹ Jiráskův Hronov. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 7. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka&id=3>.

3. Jiráskův Hronov v období 2. světové války

Od roku 1939, kdy byl po nacistické okupaci ustanoven Protektorát Čechy a Morava, se veřejné instituce postupně dostaly pod přímou kontrolou nacistického režimu. Stejně tak média. Ať už se jednalo o film, rozhlas či noviny, tak byly velmi snadno dozorované. Ačkoliv divadlo, profesionální i ochotnické, nebylo možné zcela kontrolovat, tak se o to nacistický režim aktivně snažil.²² Již v roce 1939 byla zakázána činnost židovským amatérským souborům a velice rychle byly postihnuty i spolky levicově zaměřené.²³ Do poloviny roku 1941 bylo zrušeno téměř 4000 ochotnických souborů. Ty byly do té doby sdružovány nejen pod ÚMDOČ, ale i pod Českou obcí sokolskou, pod Svazem dělnických tělocvičných jednot a pod dalšími sportovními kluby.²⁴ Mnoho ochotníků bylo odvedeno do koncentračních táborů nebo byli nasazeni na nucené práce v Říši.²⁵

Navzdory těmto drastickým zásahům byl v roce 1940 pořádán jubilejní 10. Jiráskův Hronov a oproti minulým ročníkům vzrostl počet zúčastněných souborů na osm.²⁶ O rok později bylo uvedeno celkem jedenáct souborů, což bylo nejvíce od počátku konání festivalu.²⁷ V roce 1939 bylo do nominační soutěže přihlášeno 22 spolků, o rok později již 35 a v roce 1941 ÚMDOČ evidovala 72 přihlášených souborů, ze kterých vybrala nejlepší soubory na festival.²⁸ Je patrné, že popularita Jiráskova Hronova stoupala. V roce 1941 tak organizátoři prodloužili festival na 14 dní, od 9. do 24. 8. 1941.²⁹ Součástí byla i angažovanost politiků, což dokazuje i patronát prezidenta dr. Emila Háchy nad festivalem v letech 1940 a 1941.³⁰

Zásadní zlom v pořádání Jiráskova Hronova přišel v roce 1942 krátce před 12. ročníkem, kdy ÚMDOČ na poslední chvíli přehlídku odvolala. Nacistický režim oficiálně nevydal zákaz pořádání, naopak akci povolil. Spolu s tím ale přišla organizátorům informace,

²² SRBA, Bořivoj. Z osudů českých divadel za nacistické okupace (1939-1945). In: ZÁVODSKÝ, Artur, ed. *Otázky divadla a filmu*. 2., upr. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1972. Filosofická fakulta.

²³ SRBA, Bořivoj. České ochotnické divadelní hnutí v letech německé okupace a druhé světové války. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, str. 152.

²⁴ Tamtéž, str. 151.

²⁵ Tamtéž, str. 154.

²⁶ Jiráskův Hronov 1940. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 8. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=27.

²⁷ Jiráskův Hronov 1941. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 8. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=28.

²⁸ MITLOHNER, Julius. *Do nového tisíciletí*. Ročenka 1941, Jiráskův okrsek ÚMDOČ, 1941, str. 9.

²⁹ Tamtéž, s. 9.

³⁰ *Ročenka 1940*, Jiráskův okrsek ÚMDOČ, 1940. Viz také *Ročenka 1941*, Jiráskův okrsek ÚMDOČ, 1941.

že přímou záštitu chce převzít a osobně také přijet ministr školství a národní osvěty Emanuel Moravec.³¹ Toto rozhodnutí muselo přijít krátce před plánovaným začátkem, protože již byly vybrány soubory, vytištěny programy i brožury a naplánován celý průběh.³² Ústřední matice tak pro „technické problémy“ festival oficiálně odvolala, protože si nepřála spojit svou činnost s Emanuelem Moravcem.³³ Odvolání potvrzuje i Bořivoj Srba „V důsledku jejich tlaku (Říšských úřadů) se ÚMDOČ rozhodla, počínaje rokem 1942, upustit od pořádání Jiráskových Hronovů.“³⁴ V bibliografické knize Jiráskův Hronov 1931-1981³⁵ je uvedeno, že byly hrány dvě inscenace v období od 15. do 23. 8., konkrétně *Kolébka* od Aloise Jiráska v podání studia Čin z Prahy a *Strakonický dudák* J.K.Tyla Novým divadlem v Mladé Boleslavi.³⁶ Více podrobností o tomto neoficiálním uvedení ale není k dispozici.

Následující rok již byl festival nacisty zakázán, jak je uvedeno v pozdějších publikacích.³⁷ Ve dnech 21.8. - 29. 8. 1943 však byly v Hronově uvedeny hry *Ifigenie na Tauridě*, *Zpověď básníka*, *Král a ptáčník* a *Král Oidipús*. Bylo to poprvé, kdy byly hrány hry světových autorů. Stejně jako v minulých letech byl konán tradiční průvod ke hrobu mistra Jiráska, který organizovala Ústřední matice.³⁸ Kontinuita festivalu tím nebyla zcela přerušena a rok 1943 je považován za další pořádaný ročník. Jednalo se však o první rok, kdy nebylo uvedeno žádné dílo Aloise Jiráska. Ani následující rok 1944 nebyla přehlídka oficiálně pořádána.³⁹ V té době již platil zákaz pořádání divadelních představení a neexistují záznamy o jediné inscenaci.⁴⁰ Klementina Rektorisová ve svých vzpomínkách publikovaných v almanachu *40 Jiráskových Hronovů* uvádí: „Na představení Slavných monologů Eduarda Kohouta v srpnu 1944 se opět sešli bývalí účastníci Jiráskových Hronovů. Z melancholie nás

³¹REKTORISOVÁ, Klementina. Léta okupace. In: *40 Jiráskových Hronovů: almanach*. Praha: Divadelní ústav, 1970, s. 17.

³² Tamtéž, s. 17.

³³ Tamtéž, s. 17.

³⁴ SRBA, Bořivoj. České ochotnické divadelní hnutí v letech německé okupace a druhé světové války. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 153.

³⁵ VACINA, Ladislav a Karel RENČ, ed. *Jiráskův Hronov 1931-1981: bibliografie přehlídek amatérského divadla*. Hradec Králové: Státní vědecká knihovna Zdeňka Nejedlého, 1982.

³⁶ Jiráskův Hronov 1942, In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 9. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=29

³⁷ VACINA, Ladislav a Karel RENČ, ed. *Jiráskův Hronov 1931-1981: bibliografie přehlídek amatérského divadla*. Hradec Králové: Státní vědecká knihovna Zdeňka Nejedlého, 1982.

³⁸ XV. Jiráskův Hronov, *Zemědělské noviny*, 17. 8. 1945, č. 62, s. 3.

³⁹ Jiráskův Hronov 1944. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 9. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=31.

⁴⁰REKTORISOVÁ, Klementina. Léta okupace. In: *40 Jiráskových Hronovů: almanach*. Praha: Divadelní ústav, 1970, s. 17.

probudila a rozjařila zpráva o povstání na Slovensku. Bylo to právě 29. srpna 1944.“ Z jejích slov ale není zřejmé, zda se jednalo o představení v Hronově či jen spojila tuto událost s obdobím, ve kterém byl každoročně festival pořádán.

V *Zemědělských novinách* v roce 1945 lze najít článek o 15. ročníku, který zmiňoval, že pouť k hrobu Aloise Jiráska se konala během války každý rok i navzdory nepořádání festivalu: „Ve čtvrtek 23. srpna (roku 1945) o výročí Jiráskových narozenin konána bude pouť k hrobu Mistrova, jež ani v dobách nejtěžšího nacistického útlaku nebyla žádného roku opominuta.“⁴¹ Pokud se průvod skutečně konal i v roce 1944, kdy nebylo uvedeno žádné představení, tak je tím jediným, co nepřerušilo kontinuitu festivalu během posledního válečného roku. Ačkoliv dnes není jasné, zda se tento ročník měl číslovat, ÚMDOČ po válce rok 1944 započítala a navázala 15. ročníkem.

Z dochovaných informací v dobovém tisku i pozdějších vzpomínek je zřejmé, že Jiráskův Hronov v prvních válečných letech prožíval bohatá léta, kdy stoupal počet zúčastněných souborů, a to navzdory likvidačním aktivitám nacistického režimu, který v prvních dvou letech války zničil či zakázal několik tisíc souborů. Ústřední matici se podařilo uspořádat celkem tři ročníky. Další roky se spojilo rozhodnutí organizátorů o zrušení ročníku z důvodu snahy režimu o mnohem větší dozor a vliv na festival s pozdějším zákazem pořádání divadelních představení. V tu dobu tak Jiráskův Hronov stál na hranici vlastní existence, kdy se v roce 1944 již nekonalo jediné představení. V tomto kontextu je nutné vnímat následující poválečné roky, které znamenaly výrazný vzestup již od roku 1945.

⁴¹ 15. Jiráskův Hronov. *Zemědělské noviny*. 17. 8. 1945, č. 62, s. 3.

4. 1945 – Na počest padlých ochotníků

Poválečná léta zahájil 15. ročník, který se konal pouhé čtyři měsíce po konci 2. světové války a byl věnován obětem nacismu a památce padlých ochotníků.⁴² Oproti předválečným ročníkům, které trvaly vždy jeden týden, byl tento prodloužen na devět dní, konkrétně 18. - 26. 8. 1945.⁴³ Stále také bylo aktuální pravidlo konání festivalu 23. 8., které je dnem narozenin Aloise Jiráska. Pořadatelem byla ÚMDOČ a v rámci nedostatku času po nedávných událostech se museli organizátoři odklonit od podoby soutěžní přehlídky.⁴⁴ Ústřední matice proto vypsala výzvu, na základě které vybrala čtyři soubory, které již měly nazkoušené hry z dřívější doby. Jednotlivé spolky, podrobněji popsány níže, byly vybrány tak, aby zastupovaly Čechy, Moravu a Slezsko.⁴⁵ Z časových důvodů nebylo v tomto roce zastoupeno vlastním souborem Slovensko.

Oficiální obnovení festivalu vzbudilo velkou pozornost. Zahájení se věnovaly celostátní deníky *Zemědělské noviny*, *Rudé právo*, *Svobodné noviny* a regionální zpravodaj *Jiráskův kraj*.⁴⁶ Prvního dne se zúčastnila i dcera Aloise Jiráska Božena Jelínková-Jirásková⁴⁷ či přední čeští politici, například v den výročí narození Aloise Jiráska přijel ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý,⁴⁸ který přehlídku navštěvoval už ve třicátých letech.

První den se konalo pietní rozloučení s architektem Jindřichem Freiwaldem, projektanta Jiráskova divadla a hronovským rodákem, který byl ubit 8. 5. 1945 při pražském povstání.⁴⁹ Události se věnoval dobový tisk, především *Zemědělské noviny*, které podrobně zaznamenaly průběh rozloučení: „Por. Bernář vyzdvihl revoluční čin kapitána ing. Freiwalda, arch. Böhm přihlédl k celému jeho životu a dílu, rada Šimek k pražské práci Freiwaldově pro Hronov, dále za pražské dobrovolníky a partyzány z Braníka poděkoval Freiwaldovi Dvořák, ze Zemské jednoty stavitelů se přišel se zesnulým rozloučit arch. Červenka, za stavitele

⁴² Jiráskův Hronov – památce padlých ochotníků. *Rudé právo*. 18. 8. 1945.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 176.

⁴⁵ Tamtéž, s. 176.

⁴⁶ VACINA, Ladislav a Karel RENČ, ed. *Jiráskův Hronov 1931-1981: bibliografie přehlídek amatérského divadla*. Hradec Králové: Státní vědecká knihovna Zdeňka Nejedlého, 1982.

⁴⁷ Hronovské poznámky. *Zemědělské noviny*. 23. 8. 1945, str. 3.

⁴⁸ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 176.

⁴⁹ Letošní Jiráskův Hronov. *Zemědělské noviny*. 17. 8. 1945, č. 62, s. 3.

z Hradce Král. arch. Slejška, za branický Národní výbor Černoušek, za „Myslbeč“ ak. malíř Souček, za černokostelecké přátele Tomek a za celé hnutí našeho ochotnictva ing. V. Sommer – Rydvan. Uvádíme všechny tyto řečníky, abyste pochopili, jak dalekosáhlá byla bohatá činnost Freiwaldova.“⁵⁰ V článku byly dále uvedeny informace o samotném průvodu, který byl veden celým městem až na hřbitov, kde byl pochován do Legionářského pole hronovského hřbitova.⁵¹ Z článku je zřejmé, jak podobně se události věnoval celostátní tisk. Vzpomínky na Jindřicha Freiwalda byla otištěna i v ročence, kde F. K. Zachoval uvedl, že architekt byl jedním z prvních, kteří se v počátku postavili za konání festivalu.⁵²

Ten večer se v Jiráskově divadle konala tryzna za všechny padlé ochotníky, jmenovitě bylo vzpomenuo na tři zemřelé hronovské rodáky, redaktora Joška, pokladníka Šlégra a starostu Mittlöhnnera.⁵³ „Patnácté hry ochotnické byly zahájeny šťastně. Zprvu se zdálo, že vznikne jistý zlom mezi povahou tryzny a slavnostním rázem hry. Ale nestalo se tak. Stal se pravý opak. Ukázalo se, že závazný příkaz k práci, který slavnostně zněl od Freiwaldova katafalku a od jeho hrobu, stejně jako antické řešení scény hronovské tryzny, vytvoří s vlastním cyklem nerozbornou jednotu. Není rozdílu mezi tím, co chtěli tito mrtví a co hodlají v příštích dnech přinést ve své práci živí, aby jich byli hodni.“⁵⁴

První divadelní inscenace bylo na programu následující den, kdy byla uvedena Jiráskova *Lucerna* souborem ochotníků z Hronova.⁵⁵ Hrána byla celkem šestkrát, a to bez velkých úprav.⁵⁶ Trvala několik hodin, v případě večerního představení byl konec až po půlnoci. Přesto byly všechny reprízy zcela vyprodány a hra měla u diváků velký úspěch.⁵⁷

Kromě *Lucerny* byly hráni *Pasekáři* od Františka Sokola-Tůmy souborem z Ostravy, Stroupežnického *Na valdštejnské šachtě* nazkoušené Jiráskovým okrskem ÚMDOČ a opera *Prodaná nevěsta* od Bedřicha Smetany.⁵⁸ Ta byla hrána spojením tří moravských divadel a již před účastí na Jiráskovu Hronovu měla za sebou kolem 90 repríz. Nazkoušení této opery bylo

⁵⁰ Hronov uctívá své mrtvé. *Zemědělské noviny*. 19. 8. 1945, č. 64, s. 3.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² ZACHOVAL, F. K. *Ročenka Jiráskova Hronova 1945*. Jiráskův okrsek ÚMDOČ, 1945.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Hronovští ochotníci se naposledy představili na Jiráskově Hronově během 2. ročníku v roce 1932, kdy hráli hru Milana Svobody na motivy děl Aloise Jiráska *U Bateauů*. Od té doby vždy jen hostili ostatní soubory.

⁵⁶ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 176.

⁵⁷ Tamtéž, s. 176.

⁵⁸ Jiráskův Hronov 1945. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 12. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=32.

velkým počinem, protože počet účinkujících dosáhl enormního čísla 130.⁵⁹ Kromě představení byly na programu také vystoupení hudebních sborů a recitace. Především z časových důvodů se jednalo o doplnění programu. O samotná představení byl velký zájem a již několik dní před zahájením festivalu byla zcela vyprodána. Organizátoři tak přidali několik odpoledních termínů, a i ty byly hojně navštěvovány. Z důvodu piety tvůrci upustili od pravidelných setkání po každém představení v salonku Jiráskova divadla, jak bylo zvykem ve třicátých letech. Oproti tomu byla uspořádána komorní debata na radnici, kde opět vzpomněli nedávné tragické události. Na předválečná léta navázal svou návštěvou a projevem ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý. Ten ve svém proslovu vyzdvihl Ústřední matici jako „organizaci nejlépe vybudovanou, která nepotřebuje zásahů, neboť je správně vedena“⁶⁰ a informoval o plánech na divadlo v Praze, ve kterém budou mít možnost hrát nejlepší soubory lidové tvorby.⁶¹ Během svého projevu byl několikrát přerušen bouřlivým potleskem.⁶² Po skončení jeho proslovu byly zahrány hymny, kromě české i sovětská.⁶³ O den později byl konán tradiční slavnostní průvod ke hrobu Aloise Jiráska za přítomnosti vedení města, Zdeňka Nejedlého, ochotníků i diváků.⁶⁴ Z dobových periodik je zřejmé, že noviny věnovaly Jiráskovu Hronovu velkou pozornost, kromě podrobných recenzí jednotlivých představení nabídly i reportáže či eseje o stavu a smyslu ochotnického divadla. Pořadatelé festivalu se pro tento rok odklonili od vyhlášení vítězné inscenace i následného pořadí ostatních her. Bylo to z důvodu, že festival tentokrát nevzešel ze soutěže, jak bylo obvyklé, ale také pro zařazení opery mezi ostatní činoherní představení. Z těchto důvodů tak na konci přehlídky jen vyšel článek, který postavil inscenace vedle sebe jako sobě rovné.⁶⁵

První poválečný ročník se nesl ve znamení piety a uctění obětí nedávných hrůz. Ukázal ale i velkou schopnost a nadšení ochotníků do další práce, stejně jako organizace ÚMDOČ, která dokázala připravit festival za velice krátkou dobu a ihned po skončení oznámila pořádání dalšího ročníku ve znamení oslav 60. výročí založení Ústřední matice.

15. ročník je nutné vnímat v kontextu předchozích válečných událostí, které určily jeho nesoutěžní podobu a oddělily ho od dalších let. Ty se již nesly ve znamení soutěžní

⁵⁹ Jiráskův Hronov – památce padlých ochotníků. *Rudé právo*. 18. 8. 1945.

⁶⁰ HUDEČEK, Josef. A ještě Hronov. *Zemědělské noviny*. 11. 9. 1945, č. 83, s. 3.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² BROUSIL, Antonín, Martin. Smetanova Prodaná nevěsta v Hronově. *Zemědělské noviny*. 24. 8. 1945.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Ce. Národní pout' k hrobu Aloise Jiráska. *Zemědělské noviny*. 25. 8. 1945.

⁶⁵ BROUSIL, Antonín, Martin. Za XV. Jiráskovým Hronovem. *Zemědělské noviny*. 2. 9. 1945, č. 76, s. 3.

přehlídky. Z tohoto ročníku však bylo zřejmé, že ochotnictvo mělo do dalších let mnoho plánů a vizí, které chtělo uskutečnit.

5. 1946 – Od Jiráska k Tylovi

Druhý poválečný ročník se konal v duchu oslav 60. výročí založení ÚMDOČ.⁶⁶ Téma „Od Jiráska k Tylovi“ bylo zvoleno již podruhé, přesně po deseti letech.⁶⁷ Ochotníci tím vzpomněli výročí 90. let od úmrtí Josefa Kajetána Tyla. Termín byl stanoven na 10. 8. až 25. 8. 1946 a jednalo se o nejdelší ročník od založení.⁶⁸ Organizátoři se také vrátili k dřívějšímu systému soutěžní přehlídky. Během roku se pořádalo několik oblastních soutěží, na kterých komise nominovala nejlépe hodnocené soubory na hronovskou přehlídku.⁶⁹ Samotný systém bodování na Jiráskově Hronově, podle pravidel UMDOČ, spočíval v hodnocení odbornou porotou, přičemž bodovány byly jednotlivé složky hereckého projevu⁷⁰, ale i celkové pojetí hry, její dramaturgický výběr a souhra.⁷¹ Na přehlídce bylo uvedeno osm českých, moravských a slezských soutěžních souborů spolu se slovenskými ochotníky z Turčanského Martina, kteří se zúčastnili mimo soutěž.

V programu 16. ročníku je uvedeno stanovisko⁷² Josefa Hudečka, starosty ÚMDOČ, ve kterém reagoval na slib Zdeňka Nejedlého z předešlého roku o vybudování divadla v Praze pro možnost prezentace ochotnických souborů. Během roku se totiž změnil ministr a tento slib nebyl splněn.⁷³ Dále uvedl, že ÚMDOČ zvolila nové heslo „Ochotnictvo sobě a lidu“ se

⁶⁶ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmil. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 178.

⁶⁷ Tamtéž, s. 178.

⁶⁸ Jiráskův Hronov 1946. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 13. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=34

⁶⁹ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmil. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 178.

⁷⁰ Mluva, znalost role, mimika, maska a pojetí role.

⁷¹ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmil. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 178.

⁷² HUDEČEK, Jaroslav. Úvodem k XVI. Jiráskovu Hronovu. *Ročenka 1946*, Jiráskův okresek, ÚMDOČ, 1946, s. 7

⁷³ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmil. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 178.

snahou o nadstranickost lidového divadla, které nebude podřazeno politické ideologii.⁷⁴ Obecně v této době již přestávaly být aktuální oslavy konce války, které tvořily osu loňského ročníku. Bylo nutné nacházet nová témata a samotné struktury a možnosti fungování festivalu.

Vítězem se stal Spolek divadelních ochotníků Tyl z Přerova s hrou *Rukopis času* Zdeňka Němečka.⁷⁵ Dále byly uvedeny hry Karla Čapka *R. U. R.* a *Matka*, Jan Hus J. K. Tyla, *Zuzana Vojířová* od Jana Bora, Hilbertův *Falkenštejn*, *Gorali* od Františka Sokola-Tůmy a slovenský soubor hrál Tajovského *Statky – zmatky*. Dílo Aloise Jiráska zastupovalo drama *Gero*.⁷⁶ Počet souborů byl obdobný s ročníky na počátku čtyřicátých let a dramaturgie ukazuje držení tradic uvádění českých her a vytvoření speciálního souboru pro sehrání hry Aloise Jiráska. Z hlediska dramaturgického i organizačního tak není zřejmý výrazný posun, naopak navrácení k předválečným tradicím.

6. 1947

Během posledního roku se výrazně proměnila atmosféra ve společnosti a snaha o nepolitčnost takto velké události byla mnohem složitější. Ačkoliv ÚMDOČ prosazovala svou nadstranickost a nepolitčnost, ozývalo se z řad ochotníků mnoho těch, kteří tento postoj neschvalovali a kritizovali.⁷⁷ Ústřední matice si i přes částečný odpor zachovala své primární postavení a opět organizovala celý festival. V té době vzniklo mnoho nových spolků, které již reagovaly na aktuální společenský stav, čímž se výrazně odlišovaly repertoárem i samotným pojetím, oproti starším souborům. Tyto nové soubory byly zpravidla vyřazeny v prvních kolech výběrových přehlídek, protože neprošly bodovacím systémem poroty ÚMDOČ. Ten byl totiž výrazně postaven na „mechanickém měření technické vyspělosti“⁷⁸. Právě nedostatečné herecké zkušenosti i výrazně levicová témata zapříčinila, že se od nich ÚMDOČ

⁷⁴ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmil. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 178.

⁷⁵ BENEŠ, Jiří a VAVŘIČKA, Josef. Po válce. In: *40 Jiráskových Hronovů: almanach*. Praha: Divadelní ústav, 1970, s. 19.

⁷⁶ Jiráskův Hronov 1946. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 13. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlička_ročník&id=33.

⁷⁷ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmil. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 179.

⁷⁸ Tamtéž, s. 179.

distancovala a na přehlídce je nepustila. Jako další důvod lze považovat jejich výrazné politické zaměření, jehož prezentaci či podpoře se organizátoři bránili ve snaze zůstat apolitičtí. Přesto částečné změny proběhly. Uvedena byla hra Maxima Gorkého *Vassa Želaznová* slovenským souborem z Bratislavy, jako první hra ruského autora na Jiráskově Hronově.⁷⁹ V tomto roce také bylo zavedeno hlasování diváků, kteří toto představení zvolili za vítězné.⁸⁰ Oproti tomu odborná porota vybrala za nejlepší inscenaci Čapkovu *Věc Makropulos* ostravského divadelního sdružení Sokol-Tůma.⁸¹ Tento rok vzrostl počet souborů na dvanáct, což byl nejvyšší počet od doby založení v roce 1931.⁸² Opět na přehlídce zavítali političtí představitelé, například tradiční host Zdeněk Nejedlý, který zahájil pouť k hrobu Aloise Jiráska, nebo ministr zahraničí Jan Masaryk.⁸³

Ve fungování tohoto ročníku můžeme najít mnoho podobností s předchozími léty. Důležité je ale vnímat postupnou změnu repertoáru, kterou ÚMDOČ provedla nejspíše na sílící nátlaky a kritiku, které čelila. V kontextu politických nálad je zřejmé, že festival fungoval na starém principu, proti kterému se mnoho lidí vymezovalo a požadovalo jeho politické zařazení, protože již nebylo možné stát mimo aktuální politický vývoj.

7. 1948

Únorový komunistický převrat roku 1948 zcela změnil strukturu a fungování veškerých médií, včetně divadla. Již v roce 1945 byla ustanoveno Revoluční odborovou radou divadelníků: „Memorandum o řešení otázky českého divadelnictví v nové Československé republice (zveřejněné 13. 5. 1945) a zvláštní výnos ministra školství a osvěty Zdeňka Nejedlého (z 8. 6. 1945) o zrušení divadelních koncesí a licencí.“⁸⁴

Transformace divadel byla po necelém měsíci formulována Divadelním zákonem (č. 32/1948Sb), který 20. 3. 1948 schválilo Národní shromáždění.⁸⁵ V platnost vešel 2. 4. 1948

⁷⁹ Jiráskův Hronov 1946. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 13. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=34.

⁸⁰ ŠTASTNÝ, J. Závěr Jiráskova Hronova. *Rudé právo*. 29. 8. 1947, č. 201, s. 2.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Jiráskův Hronov 1947. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 15. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=34.

⁸³ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmil. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 179.

⁸⁴ Divadelní zákon 1948. In: *Divadelní místopis Moravy a Slezska* [online]. [cit. 15. 6. 2019]. Dostupné z: [http://www.mistopismoravy.cz/prehled-instituci.php?in\[id\]=179](http://www.mistopismoravy.cz/prehled-instituci.php?in[id]=179).

⁸⁵ Tamtéž.

a zahrnoval divadla profesionální i ochotnická.⁸⁶ Divadelní zákon „definoval postavení a funkci divadla ve společnosti jako veřejné instituce, zřizované a provozované výkonnými orgány státu, ustanovil strukturu divadelní sítě a uzákonil ideologickou podřízenost divadel stranickým a státním institucím“⁸⁷. Jedním z podepsaných členů vlády v samotném textu zákona byl ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý. Ten, který byl častým hostem Jiráskova Hronova od prvního ročníku a v roce 1945 chválil Ústřední matici za její organizaci a vedení, které nepotřebuje žádných zásahů, se paradoxně o tři roky později stal jedním z předních představitelů postupného znárodnování a ideologického ovlivňování českého divadla, a spolu s tím i Jiráskova Hronova.

Ochotnické soubory z velké části přijaly kladně, že zákon postavil amatérské divadlo na stejnou úroveň jako divadlo profesionální pro jejich totožné poslání a cíl.⁸⁸ Téměř okamžitě však začaly akční výbory provádět kontroly a výrazné čistky ve složkách Národní fronty. Tomu dopomohlo i vytvoření Ústředního akčního výboru českého divadelního ochotnictva, v které sice byla i ÚMDOČ, ale pouze jako jedna z organizací. Součástí akčního výboru bylo prověřování členů souborů a jejich ideologického smýšlení. Nutno podotknout, že v poválečných letech se ochotnictvo opět nebývale rozrostlo, záznamy z tzv. teplické konference roku 1949 udávají, že ÚMDOČ i ostatní organizace evidovaly okolo 10 000 souborů, ve kterých hrálo na čtvrt milionu ochotníků.⁸⁹ Tyto soubory se od sebe výrazně odlišovaly, především prostředím dělnickým či vyšších společenských tříd. Vládní strana plánovala sjednotit spolky na jednu úroveň a vymezit se proti buržoazním souborům, které považovala za přežitek doby, ostatně proti buržoazní společnosti stála celá komunistická ideologie.

Přes všechny kroky, které komunisté po převratu v divadelním prostředí podnikali, byl 18. Jiráskův Hronov pořádán pouze ÚMDOČ. Repertoár byl složen převážně z her českých autorů, spolu s ruskou dramatikou. Tu zastupovaly Gogolova *Ženitba* a *Strýček Váňa* A. P. Čechova.⁹⁰ Kromě toho byly hrány tři hry mladých autorů, kteří zvítězili v soutěži

⁸⁶ Předpis 32/1948 Sb. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 15. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=32&r=1948>.

⁸⁷ Divadelní zákon 1948. In: *Divadelní místopis Moravy a Slezska* [online]. [cit. 15. 6. 2019]. Dostupné z: [http://www.mistopismoravy.cz/prehled-instituci.php?in\[id\]=179](http://www.mistopismoravy.cz/prehled-instituci.php?in[id]=179).

⁸⁸ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmil. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 178.

⁸⁹ Tamtéž, s. 178.

⁹⁰ Jiráskův Hronov 1948. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 16. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=35.

vypsanou ÚMDOČ.⁹¹ Jednalo se o *Peldramy* Oldřicha Eduarda Leska, veselohru Otty Minařáka *Zorka a Zemi dobra* Františka Brychty.⁹² Celkem bylo uvedeno šestnáct souborů během 16 dní, od 7. 8. do 22. 8. 1948.⁹³ Poprvé tak festival nebyl konán 23. 8. v den narození Aloise Jiráska. Na přehlídce měly zastoupení i slovenské soubory, které v minulých letech vystupovaly minimálně. Divadelný krúžok z Povážské Bystrice hrál *Ženitbu* a krúžok Moyses z Korytné *Ženský zákon* od J. G. Tajovského.⁹⁴

ÚMDOČ pro přehlídku zvolila nový systém organizace souborů i udílení cen. Soubory byly rozděleny do tří skupin podle dosavadní úrovně svých inscenací. První částí byl Kruh vítězných souborů ÚMDOČ, kam patřilo 36 vítězů z minulých let. Ti v krajských kolech soutěžili mezi sebou a posledních 12 spolků sestoupilo do druhé skupiny, která sdružovala vyspělejší soubory. Naopak z této skupiny nejlepších 12 spolků postoupilo do Kruhu vítězných souborů. Do třetí části patřili ochotníci, kteří se účastnili okrskových soutěží. Ti nejlepší se zcela výjimečně mohli představit na Jiráskově Hronově. Tento systém byl vytvořen s myšlenkou na vyhrazení hronovské přehlídky pouze těm nejvyspělejším souborům,⁹⁵ jak plánovala Ústřední matice do dalších let konání. Na konci přehlídky byli vyhlášeni vítězové z každé kategorie.⁹⁶ V nejvyšší kategorii se o první místo dělila hra *Strýček Váňa* hronovského spolku a ochotníci z Povážské Bystrice s *Ženitbou*.⁹⁷ Ve skupině nejlepších souborů tak zvítězily jediné dvě hry ruských autorů uvedených během přehlídky. V druhé kategorii byla oceněna hra *Ženský zákon* slezského souboru Moyses z Korytného. Hodnotila se i nejlepší režie, kde zvítězily obě hry vítězných spolků první kategorie, a scénografie, kterou vyhráli rakovničtí s *Princeznou Pampeliškou*.⁹⁸

V tomto roce se poprvé po každém uvedeném představení pořádaly veřejné diskuse, které vedl Antonín Martin Brousil. Ten také přednášel na divadelní škole, která byla pořádána již ve třicátých letech a měla za cíl vzdělávat ochotníky v herectví, přednesu i režii.

Důvod, proč 18. ročník organizovala Ústřední matice, navzdory snaze vládní strany o dohled nad celým divadelním prostředím, je především fakt, že komunistické ideologické

⁹¹ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 181.

⁹² Jiráskův Hronov 1948. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 16. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=35.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Jiráskův Hronov 1948. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 16. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=35.

⁹⁵ Š. Letošní boj o Jiráskův Hronov. *Rudé právo*. 16. 3. 1948, č. 64, s. 2.

⁹⁶ BV. XVIII. Jiráskův Hronov ukončen. *Lidová demokracie*. 25. 8. 1948, č. 197, s. 3.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

postupy byly náročný a dlouhodobý proces, který se nemohl projevit okamžitě. ÚMDOČ se dlouhodobě prezentovala jako nepolitická a nadstranická organizace a v tomto duchu vedla i první Jiráskův Hronov po únorových událostech roku 1948. Ačkoliv kritické ohlasy se ozývaly již v předchozích letech vlivem stále větší podpory komunistické strany a ÚMDOČ byla nucena dělat dílčí změny, tak byla stále jediným organizátorem festivalu. Během tohoto ročníku však kritické a negativní názory na podobu a vedení přehlídky nabíraly na síle a projevíly se téměř okamžitě po zahájení.

„Hned po zahájení přehlídky 8. srpna svolal zemský osvětový inspektor aktiv divadelních a osvětových pracovníků, jehož se účastnili i referenti ministerstva informací a osvěty i orgánů místních akčních výborů a komunistické strany. S kritikou hronovského repertoáru vystoupili děkan filmové fakulty A. M. Brousil, loutkář Jan Malík a Josef Štefl.“⁹⁹ Hlavní příčinou kritiky byla dramaturgická skladba festivalu. Otto Minařík, kulturní referent ÚMDOČ, argumentoval faktem, že výběrové soutěže se konaly již během roku 1947, tedy v době před nástupem komunistické strany k moci. Přesto se nejednalo o dostačující vysvětlení a kulturní referenti byli nuceni složit funkce v ÚMDOČ.¹⁰⁰ Již během přehlídky padlo rozhodnutí o zestátnění festivalu a odebrání Ústřední matici výluční postavení při pořádání dalších ročníků.¹⁰¹

Kritiku již v průběhu festivalu dokládá jedna z prvních recenzí tohoto ročníku uveřejněná v *Zemědělských novinách* od A. M. Brousila. Ačkoliv se autor věnoval převážně recenzování hry *Filozofské historie* studia ÚMDOČ, tak neopomenul ani dramaturgický výběr inscenací, které teprve měly být uvedeny.

„Nebylo to šťastné zahájení – ani dramaturgicky, ani inscenačně. Musí to být řečeno bez okolků hned na počátku. Byl to omyl. Na pořadu letošního Jiráskova Hronova se jich svým dramaturgickým výběrem ohlašuje víc. Chybovat je lidské. Setrvávat v bludu by ovšem bylo hříšné. Proto se nám musí stát XVIII. Jiráskův Hronov příležitostí ke zpytování svědomí.“¹⁰²

Svým výtkám k podobě Jiráskova Hronova se stejný autor věnoval o týden později v článku *Letošní skvrny loňském zrcadle* (v názvu článku nebyla předložka v). Text se věnoval repertoáru minulého ročníku, přesto na konci článku uvedl: „Letošní XVIII.

⁹⁹ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 181.

¹⁰⁰ Tamtéž, 181.

¹⁰¹ Tamtéž, 181.

¹⁰² BROUSIL, Antonín, Martin. Na počátku byl Jirásek.... *Zemědělské noviny*. 10. 8. 1948, č. 186, s. 2.

Jiráskův Hronov se stává revisí. Vedení největší ochotnické organizace a největší ochotnické soutěže stojí na rozcestí. Stojí tam už druhý rok!“¹⁰³

Kritika dramaturgie ve veřejném prostoru pokračovala po ukončení přehlídky. Čtyři dny po skončení vyšel v *Rudém právu* článek *Ukázal Jiráskův Hronov správnou cestu?*, ve kterém autor reflektoval strukturu a dramaturgii celé přehlídky. Uvedení hry *Guayana* Olgy Scheinpflugové či Konrádova *Ráje srdce* bylo prezentováno výrazně negativně: „V soutěži se objevily hry s obsahem, který k dnešku nijak podnětně nehovoří, který je zaměřen k světu minulému a který nepomáhá v uvědomovacím kulturně politickém procesu.“¹⁰⁴ Kritika byla mířena především na ÚMDOČ, která „nedovede vzbudit v masách ochotnictva dostatečný zájem o hry s náplní, odpovídající potřebám doby a které nemá dost vůdčí iniciativy a pružnosti“¹⁰⁵.

Podobné výtky byly uveřejněny v *Lidových novinách* v článku *Hronovské účtování*: „Z celého pořadu festivalu ani jediná hra se netýkala problematiky dnešní doby nebo alespoň tohoto století a pouze jedna, Brechtova *Země dobra*, si vzala nejvnějšnější znaky dneška za dekoraci.“¹⁰⁶ Je zřejmé, že Ústřední matice čelila negativnímu tlaku za dramaturgii festivalu, ačkoliv nikde není zaznamenáno, že by souborům určovala konkrétní představení, která mají na přehlídce uvést.

Tyto ohlasy v celostátních periodikách dokazují, že ÚMDOČ čelila kritice nejen na samotném festivalu, ale také ve veřejném prostoru. Její snaha o zachování převážně českého klasického repertoáru s meziválečnou dramatikou se zde tříštila s názory o potřebnosti her napsaných v duchu komunistické ideologie, často nízké kvality, ale splňující budovatelskou tematiku. Jiráskův Hronov se stal událostí veskrze politicky prostoupenou, což se naplno projevilo v dalších letech, již pořádanými pod vedením komunistické strany. Pro ÚMDOČ se jednalo o poslední rok, kdy festival výlučně pořádala.

¹⁰³ BROUSIL, Antonín, Martin. Letošní skvrny loňské zrcadle. *Zemědělské noviny*. 17. 8. 1948, č. 192, s. 2.

¹⁰⁴ Š. Ukázal Jiráskův Hronov správnou cestu?. *Rudé právo*. 26. 8. 1948, č. 199, s. 5.

¹⁰⁵ Š. Ukázal Jiráskův Hronov správnou cestu?. *Rudé právo*. 26. 8. 1948, č. 199, s. 5.

¹⁰⁶ DRS. Hronovské účtování. *Lidové noviny*. 26. 8. 1948.

8. 1949 – Celostátní soutěž lidové tvořivosti

Již ke konci roku 1948 a po celý rok 1949 se konalo několik sjezdů, které ustanovily požadavky na dramaturgii i organizaci českých divadel. Jedním z prvních byla Divadelní žatva 1948 pořádaná od 4. 9. do 25. 10. 1948. Náplní této přehlídky byla prezentace profesionálních činoherních scén, přičemž na jejím konci se konala konference, která se mimo jiné zabývala vztahem profesionálního a ochotnického divadla. Přítomní rozhodli, že ochotnická práce je činnost kulturně politická a není možná její apolitičnost, jak požadovala ÚMDOČ. Byla definována jako nedílná součást českého divadelního světa i aktuální politické situace.¹⁰⁷ Tyto závěry ale byly částečně velmi obecné a například v požadavcích dramaturgie zcela nedostatečné. Proto se otázkám dramaturgie věnovaly další shromáždění, především bratislavská konference divadelní a dramaturgické rady ve dnech 15. a 16. ledna 1949. Režisér Ota Ornest přednesl příspěvek *Československá dramaturgie a pětiletý plán* obsahující pět určujících požadavků.¹⁰⁸

1. A) Původní hry se současnou tematikou
B) Původní hry s historickými náměty z hlediska současnosti
2. Přehodnocení českého a slovenského dramatického dědictví
3. A) Ruské a sovětské hry
B) Hry lidových demokracií
4. Přehodnocení světové klasiky
5. Pokrokové hry západní

Blíže pak bylo specifikováno, že:

- A) Nejlépe píše lidé o prostředí, které jim je známé. Témata pro hry byla zmíněna: industrializace, elektrifikace, stavebnictví, problémy vnitřní i mezinárodní politiky, boje s reakcí, se záškodníky, povaleči, nové hrdinství práce, prověrky, znárodnování, prohloubení zemědělských služeb, boj o živočišnou výrobu
- B) Úpravy z hlediska dnešní dramaturgie děl Aloise Jiráska, J.K. Tyla a dalších českých klasiků.

¹⁰⁷ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 182.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 182.

Součástí byl předpis procentuálního poměru repertoáru z jednotlivých skupin a povinnost divadel hlásit plánované tituly před samotným uvedením.¹⁰⁹

Dále byl přednesen příspěvek předsedy závodních klubů Františka Kubra, který patřil přímo ochotnickému divadlu.¹¹⁰

1. Ochotnictvo má neúnavně pomáhat výstavbě socialismu
2. Vytvářet k tomuto účelu pro všechny soubory závazný repertoár
3. Organizovat systematické školení na základě vědeckého světového názoru a skoncovat s nepolitickostí a bezideovostí
4. Vybudovat ideové a organizační ústředí pro celé hnutí
5. Podporovat divadelní tvořivost mládeže
6. Zavádět soutěživost socialistického typu
7. Vymanit se z rodinného a sousedského prostředí a navázat styk s kulturním hnutím na závodech a na vesnici
8. Upevnit mezinárodní styky s pokrokovými divadelníky
9. Podporovat vzájemné sblížení s divadelníky profesionálními
10. Hlavní prospěch z tvůrčího úsilí musí mít pracující lid, který tvoří obecnost oběma typům divadel společně.

Dalším mezníkem pro divadelní práci byla teplická konference pořádaná 18. a 19. června 1949, která přinesla hlavní požadavek pracovat v duchu socialistického realismu.¹¹¹ Dále požadovala „nutnost přechodu od kvantitativních aspektů ke kvalitativním“. Pro příklad uvedla budovatelská díla, například tehdy nově napsané drama Vaška Káňi *Parta brusiče Karhana*. Součástí konference bylo také ustanovení požadavku na důslednou kontrolu každé uvedené hry z pohledu socialistického realismu, tedy zda splňuje podmínky ideologické, ale i její dosah pravdivosti a lidovosti.¹¹² Zanedlouho byla metoda socialistického realismu doplněna o další požadavky: „Kladný hrdina, využití metody K. S. Stanislavského v herecko-režijní práci, procentuální klíč při stavbě repertoáru. Tématy divadelních her měly být

¹⁰⁹ FORMÁNKOVÁ, Eva. Souvislosti divadelního života. In: JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008, s. 94.

¹¹⁰ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 182.

¹¹¹ Tamtéž, s. 183.

¹¹² FORMÁNKOVÁ, Eva. Souvislosti divadelního života. In: JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008, s. 95.

zejména boj za mír, plnění úkolů pětiletky, pronikání socialismu na vesnici, dějiny dělnického hnutí.“¹¹³ Socialistický realismus, snažící se zobrazit co nejvíce skutečnost, se stal jedinou uznávanou a požadovanou tvůrčí metodou. Stejně tak budovatelské hry, které cílily na diváky z dělnických tříd, na které často nekladly závažnější problémy či náročnost tématu, ale naopak byly snadné pro pochopení a sdělení pouze základní myšlenky, tedy budování socialismu a vzdávání holdu komunistické straně. Všechny tyto postuláty zcela jasně definovaly práci ochotnického divadla i podobu dalších ročníků Jiráskova Hronova.

Při přípravách na 19. ročník se naplno projevil zásahy do organizace i ideologické změny, které ještě nebyly předešlý rok, především z časových důvodů, uskutečněny a které byly definovány na konferencích po ročníku 1948.

Jiráskův Hronov 1949 se tak stal prvním ročníkem zcela v moci komunistické strany. Nejzásadnější změnou v organizaci bylo zrušení výlučného postavení Ústřední matice a začlenění pořádání festivalu pod Ústředí lidové tvořivosti. Tato organizace byla založena v roce 1948 a patřila pod Ministerstvo informací a osvěty.¹¹⁴

V rámci Ústředí lidové tvořivosti byla vytvořena divadelní sekce, které předsedala Klementina Rektorisová.¹¹⁵ V této sekci byl založen přípravný výbor Jiráskova Hronova, který zvolil pět složek, které budou přehlídku pořádat. Jednalo se o Revoluční odborové hnutí (ROH), Československý svaz mládeže (ČSM), Ústřední svaz ochotnických divadel (ÚSOD), osvětové oddělení čsl. branné moci a ÚMDOČ.¹¹⁶ Ústřední matice tak stále patřila mezi organizátory, její vliv byl ale značně snížen. Ostatní výbory usilovaly o změnu repertoáru se snahou zrušit tradici uvádění pouze slovanských her a rozšířit repertoár o světové autory, především o dramata souznící s komunistickou ideologií.

Pro účely ovlivnění dramaturgie všech ochotnických souborů vydala Klementina Rektorisová spolu s Františkem Smažíkem a Josefem Hudečkem dramaturgický výběr 100 her, jejichž uvádění bylo schváleno komunistickou stranou.¹¹⁷ Důvodem pro vytvoření soupisu vhodných dramaturgií byla kritika dramaturgie Jiráskova Hronova v roce 1948 i stále silnější názor, že ochotnické divadlo je na stejné úrovni s divadlem profesionálním a nemůže

¹¹³ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 183.

¹¹⁴ JÍROVÝ, Zdeněk. *Na obzoru je kulturní výročí aneb Nástin historie NIPOS*. Praha, NIPOS 2004. s. 8

¹¹⁵ Jiráskův Hronov 1948. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 16. 6. 2019]. Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehledka_rocnik&id=35.

¹¹⁶ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 182.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 183.

mu patřit „druhořadý“ repertoár.¹¹⁸ V seznamu¹¹⁹ byla schválena dramata českých klasických autorů (J. K. Tyla, Aloise Jiráka či Jaroslava Vrchlického), dále hry vymezující se vůči fašismu a adorující komunismus (*DS 70 nevyjíždí Vojtěcha Cacha* nebo *Vesnice mladá* Miloslava Stehlíka) a dramata současných českých autorů (Jan Drda, Vladislav Vančura, Zdeněk Štěpánek či Fráňa Šrámek). Mezi další české dramatiky, kteří měli v seznamu doporučeno více her, patřili bratři Čapkové, V. K. Klicpera, Jan Neruda, Ladislav Stroupežnický a F. X. Svoboda. V druhé části, která zahrnovala světovou dramaturgii, převažovaly texty sovětských autorů, například M. Gorkého nebo A. Arbuzova. Klasické ruské autory zastupovali A. P. Čechov (zajímavostí je absence jeho patrně nejznámějšího dramatu *Racek*), A. N. Ostrovskij, L. N. Tolstoj či N. V. Gogol. Mezi dramatiky západního světa patřili W. Shakespeare (ze všech jeho her byly v seznamu doporučeny pouze tři jeho komedie – *Kupec benátský*, *Zkrocení zlé ženy* a *Večer tříkrálový*), G. B. Shaw, Molière nebo C. Goldoni. Obecně v soupisu převažovaly všeobecně známé komedie a hry adorující komunistickou ideologii. Seznam byl rozdělen do tří kategorií nazvaných skupina her A, skupina her B a skupina her C. Někteří autoři měli všechna díla pouze v jedné skupině, další měli díla ve více, přičemž jedno dílo náleželo vždy jen jedné skupině. Vysvětlení tohoto rozdělení ale samotný dokument postrádá. Vydanému seznamu se následně musely podřídily všechny pořádané divadelní soutěže a přehlídky.¹²⁰

Při přípravách na 19. ročník bylo rozhodnuto, že se přehlídka nebude soustředit pouze na činoherní soubory, ale festival bude rozšířen o další druhy ochotnického divadla. Jiráskův Hronov byl v březnu 1949 ustanoven Celostátní soutěží lidové tvořivosti¹²¹ a nově nazýván i prezentován jako přehlídka lidové tvořivosti, výchovy a zábavy. Svůj prostor na festivalu získali poprvé od založení ochotničtí loutkáři, kteří v té době neměli vlastní festival, což se změnilo v roce 1951 Loutkářskou Chrudimí.¹²² Dále se staly jedním ze základních pilířů

¹¹⁸ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 183.

¹¹⁹ Prověrka repertoáru 1948. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 16. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=album&id=828>.

¹²⁰ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 183.

¹²¹ Tamtéž, s. 183.

¹²² Loutkářská Chrudim. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 17. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka&id=13>.

komponovaná pásma zahrnující tance, písně a recitaci, tzv. mervy¹²³ a do budoucích let se uvažovalo i o zpěvohře. Mezi účastníky byly dělnické soubory odborů, armádní ochotníci i hasičská jednota.¹²⁴

Festival byl zahájen 6. 8. 1949 a trval do 22. 8. 1949, tedy opět rekordních sedmáct dní, během kterých bylo představeno dvacet souborů. Přehlídka byla pořádána pod záštitou ministra školství, věd a umění Zdeňka Nejedlého a ministra informací a osvěty Václava Kopeckého.¹²⁵

I nové vedení navázalo na tradici pořádání divadelní školy, ačkoliv i tato část prošla výraznou ideologickou proměnou. Tyto změny jsou patrné již na seznamu literatury, který byl otištěn v ročence 19. Jiráskova Hronova. Celkem bylo doporučeno k přečtení osmnáct titulů, včetně tří textů V. I. Lenina *K. Marx – B. Engeles – Tři zdroje a tři součásti marxismu*, *Veliká iniciativa* a *K mládeži*. Dále byl uveden text K. Marxe *Úvod ke kritice politické ekonomie, O kultuře a úkolech inteligence* Klementa Gottwalda a *O komunistické výchově* sovětského politika M. I. Kalinina. Z tohoto seznamu je dobře patrný vliv komunistické ideologie a jeho prezentace jako součást divadelního vzdělávání na Jiráskově Hronově. Z přednášejících divadelníků byli uvedeni loutkář Jan Malík, pozdější profesionální televizní a filmový režisér Jiří Sequens, scénograf Miroslav Kouřil či Jan Kopecký, který přednášel o metodě socialistického realismu.¹²⁶

Pro význam Jiráskova Hronova je zásadní prezentace v různých periodikách. Již v předchozích letech o přehlídce informovaly celostátní noviny, především *Lidové noviny*, *Zemědělské noviny*, *Národní obrození* a *Rudé právo*. Regionální zpravodaje zastupovaly *Náchodské listy* a *Jiráskův kraj*.¹²⁷ Nárůst článků, který lze pozorovat v roce 1949, je však enormní. Zatímco v roce 1948 o Jiráskově Hronově informovalo 70 různých článků, o rok později jich bylo celkem 220.¹²⁸ Bylo běžné, že největší periodika informovala o každém dni přehlídky. Vycházely nejen podrobné recenze, ale i reportáže, informace o doprovodných programech či úvahy nad smyslem a posláním celé akce i ochotnického divadla. Novináři ve

¹²³ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 183.

¹²⁴ Tamtéž, s. 183.

¹²⁵ *Ročenka 19. Jiráskova Hronova. Ústředí lidové tvořivosti*, 1949.

¹²⁶ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 183.

¹²⁷ VACINA, Ladislav a Karel RENČ, ed. *Jiráskův Hronov 1931-1981: bibliografie přehlídek amatérského divadla*. Hradec Králové: Státní vědecká knihovna Zdeňka Nejedlého, 1982.

¹²⁸ Tamtéž.

svých textech zpravidla velice dobře pracovali s komunistickým výkladem dějin i změnou zaměření celé přehlídky. Jiráskův Hronov byl prezentován jako událost pracujícího dělnického lidu, který ho na počátku vybudoval a kterému byl v minulosti sebrán buržoazní společností, přičemž komunistická strana přehlídku navrátila k původním kořenům dělnického divadla.

Z článku *Rudého práva*, který vyšel druhý den festivalu, je patrná rétorika i prezentace ze stany oficiálního tisku „Letošní Hronov je už ve svém repertoárovém zaměření plně obrácen k naší době, našemu životu, hlavním úkolům a zájmům našeho lidu. Přinese důkazy radostného rozvoje kulturního snažení mládeže, která ve svých Soutěžích tvořivosti obohacuje naše ochotnické profesionální divadlo i o nové formy výrazu, a především mu dává nové podněty obsahové. Přinese důkazy růstu sil ochotnického hnutí ROH, které se musí stát páteří a iniciátorem nového rozmachu myšlenky lidové tvořivosti, jež dává vláda pracujícího lidu měst i venkova, opírající se o velkou komunistickou stranu, zcela nový smysl a nesmírné, nikdy nebývalé možnosti.“¹²⁹ Komunistická strana kladla velký důraz na svazy, které pod ní patřily. Ať už se jednalo o svaz mládeže, kde byla prezentována angažovanost a „ideologická správnost“ mladých lidí, tak svazy dělnické, které tvořily jeden ze základních pilířů komunismu. A právě angažovanost těchto svazů znamenala novou podobu celé přehlídky. „Soubory pracujících z našich závodů nám zde chtějí dokázat, že dovedou pokládat nejen pevné základy naší nové budoucnosti svým nadšeným budovatelským úsilím, ale že stejně dobře dovedou hrát divadlo a vůbec kulturně žít, a tvořit novým, dnešní době odpovídajícím způsobem.“¹³⁰

Politika prostupovala festival ve všech směrech. Samotné zahájení obsahovalo vystoupení souborů ČSM a slavnostní projevy.¹³¹ Jedním z řečníků byl M. Kouřil, který „zdůraznil, že letošní Jiráskův Hronov se koná v období, kdy se u nás rodí socialistická společnost, kdy se z radosti nad úspěchy výstavby a nad rostoucím rozmachem našeho hospodářství rozvíjí nová lidová kulturní tvořivost“. Svou řeč zakončil provoláním: „Ať žije tvořivost našeho československého pracujícího lidu. Ať žije náš učitel, náš vzor tvořivého člověka, president Klement Gottvald!“¹³²

¹²⁹ HÁJEK, Jirí. Nové perspektivy a úkoly XIX. Jiráskova Hronova. *Rudé právo*. 7. 8. 1949, s. 5.

¹³⁰ DAVÍDEK, J. Co přinese „XIX. Jiráskův Hronov“. *Rudé právo*. 19. 7. 1949, s. 3.

¹³¹ Slavnostní zahájení XIX. Jiráskova Hronova. *Rudé právo*. 9. 8. 1949, s. 3.

¹³² Tamtéž.

Při porovnání doporučeného seznamu dramaturgie Klementiny Rektorisové a repertoáru přehlídky v roce 1949¹³³ je patrné, že několik představení bylo uvedeno mimo tento soupis. Jednalo se o hry *Ohnivec* (Felix Bělohlávek), *Volá vás Tajmyr* (K. Isajev a A. Galič), *Ostrov splněných přání* (Vojtěch Cynibulk), *Zázrak v pustatine* (Valentin Katajev), *Parta brusiče Karhana* (Vašek Káňa) a středověké drama neznámého autora *Fraška o kádi*. Z tohoto výčtu je nutné vyjmout dramata *Volá vás Tajmyr*, *Bašta* a *Parta brusiče Karhana*, která byla napsána či vydána až po zveřejnění seznamu v letech 1948-49. Na pomezí stála hra Fráni Šrámka *Plačící satyr*. Ačkoliv autor v seznamu byl, tak toto drama doporučeno nebylo, na rozdíl od jeho dalších děl *Měsíc nad řekou*, *Červen*, *Léto* a *Ostrov velké lásky*.

Mezi režimem schválené hry tohoto ročníku patřily *Kutnohorští haviři* (J. K. Tyl), *Konfrontace* (bratři Turové a L. Šejnín), *Lucerna* (Alois Jirásek), *Hluboké kořeny* (Arnaud d'Usseau a James Gow), *Matka* (Maxim Gorkij), *Směšná práce* (G. Gradov), *Tovaryš Martin* (František Spitzer) a *Krčma na břehu* (E. F. Burian).

V tomto roce také nebyla naplánována hra Aloise Jiráska v podání nejlepších vybraných ochotníků ÚMDOČ. Hronovský rodák ale měl na festivalu zastoupení, když divadelní odbor T. J. Sokol Praha – Žižkov sehrál *Lucernu*.¹³⁴

Celkem bylo uděleno pět cen, přičemž první místo získal Závodnímu klubu ROH Chronotechna ve Šternberku za *Partu brusiče Karhana* a druhé místo Spolek ochotníků Symposion v Třebechovicích za *Matku* M. Gorkého.¹³⁵

19. ročník potvrdil obrácení k nové dramaturgii i celé podoby festivalu. A. M. Brousil vydal soubornou recenzi her *Parta brusiče Karhana*, *Krčma na břehu* a *DS 70 nevyjíždí*. K závěru svého článku napsal: „Tak dělníci, hrající dělníky, kladou svým vystoupením na XIX. Jiráskově Hronově základy novému slohu našeho ochotnického divadla.“¹³⁶ Dělnické soubory se staly základem ochotnického divadla masivně propagujícího nejen na Jiráskově Hronově. Svůj text zakončil provoláním „Nový sloh vznikne jen z nové dramaturgie. Nová dramaturgie se zrodí jen z nové skutečnosti. Novou skutečnost vytvoří jen nový člověk. Tento nový člověk je východiskem i cílem všeho. I v ochotnickém divadle!“

¹³³ Jiráskův Hronov 1949. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 18. 6. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=36.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 184.

¹³⁶ Dnešek Jiráskova Hronova. *Zemědělské noviny*. 27. 8. 1949, č. 200, s. 2.

Organizátoři Jiráskova Hronova určili a potvrdili nové směřování, které se na dlouhá léta stalo jedinou správnou formou ochotnického divadla, a jeho hlavním cílem se stala „výchova nového socialistického člověka“¹³⁷.

9. 1950 – Za mír, za vlast, za socialismus!

Do organizace a provozu ochotnických spolků zasáhl v červenci 1950 tzv. Soběslavský plán.¹³⁸ V roce 1950 přednesl v Soběslavi na sjezdu osvětových pracovníků ministr informací a osvěty Václav Kopecký projev, který byl následně definován a vydán jako *Soběslavský plán kulturně osvětové činnosti*. Mezi hlavní body plánu patřilo získávání dělníků do kulturní práce a výraznější organizace ideologicky zaměřených spolků. Součástí bylo zrušení všech amatérských souborů. Ty nově začaly patřit pod větší organizace, např. pod ROH, ČSM, JZD.¹³⁹ Ochotníci tak museli odevzdat svůj majetek, peníze i budovy do správy příslušných organizací.¹⁴⁰ Ačkoliv se jednalo o dlouhodobější proces a plán měl být dokončen až roku 1955, tak si tímto krokem komunistická strana záhy zajistila mnohem větší dohled a pevné politické vedení ochotníků, kterému do té doby stále některé soubory unikaly. Po konferencích, které určily podobu dramaturgickou, bylo toto ustanovení dokončením plánu na totální restrukturalizaci ochotnických souborů. Všechny tyto kroky se výrazně dotkly samotného festivalu, ačkoliv Soběslavský plán přišel jen několik týdnů před zahájením 20. Jiráskova Hronova.

Po předešlém roce, který se z pohledu vládnoucí strany podařil, nebránilo nic následování nově nastolené dramaturgii i organizaci při pořádání 20. ročníku. Ústředí lidové tvořivosti na základě bratislavské konference uspořádalo během celého roku 1949 Soutěž aktivity souborů (SAS).¹⁴¹ Tato akce měla pět částí, kromě Jiráskova Hronova se konala k 1. máji, sjezdu ČSM, ke Dni horníků a ke Dni československo-sovětského přátelství. Jiráskův Hronov dle časové posloupnosti připadl na třetí část soutěže. Komise posuzovala

¹³⁷ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 185.

¹³⁸ Tamtéž, s. 181.

¹³⁹ Tamtéž, s. 181.

¹⁴⁰ Jarmila Černíková Drobná ve svém textu v knize *Cesty českého amatérského divadla* vzpomíná na situace, kdy ochotníci nechťeli svůj majetek a peníze odevzdat příslušným organizacím, a tak raději zorganizovali rozlučkový večírek a svůj ochotnický spolek zrušili.

¹⁴¹ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 185.

vhodnou ideologii, samotné provedení hry, kulturně-politickou aktivitu souboru a budovatelskou aktivitu členů ochotnického souboru.¹⁴² Všechny spolky představené na Jiráskově Hronově se tak zúčastnily i SAS, ačkoliv organizaci této soutěže provázal chaos, který spolu s krátkým dosahem informovanosti zapříčinil, že se přihlásila zhruba třetina ochotnických souborů.¹⁴³

Tento ročník Jiráskova Hronova byl koncipován jako přehlídka všech typů umění, které sdružovalo Ústředí lidové tvořivosti a předchozí koncept vrcholné soutěžní přehlídky byl zrušen. Vystoupili tak nejen činoherní ochotníci, jejichž součástí byly také armádní soubory, ale i loutkoherci, maňáskové soubory a svazy ČSM, které předvedly pásmo zpěvu a tance.¹⁴⁴ Kromě SAS byla provázanost Hronova také s Mezinárodním festivalem studentstva v Praze, na který navazoval.¹⁴⁵

Již před konáním festivalu vyšlo několik článků o jeho podobě a cílech, například oficiální tisk *Rudé právo* chválil loňské změny a prezentoval předchozí podobu Jiráskova Hronova následovně: „Ze soutěže několika ‚elitních‘ ochotnických spolků, ovládaných často jen ješitností měšťáckých veličin, hrajících si na ‚umělce‘, stal se ‚Jiráskův Hronov‘ v druhém roce naší první pětiletky přehlídkou výsledků soutěže aktivity 3000 lidových souborů z celé republiky.“¹⁴⁶ Ve stejném textu autor nastínil i význam tohoto ročníku: „Letošní XX. Jiráskův Hronov splní své poslání, jestliže prohloubí i ve všech ostatních stovkách a tisících našich lidových souborů a v celém našem kulturním životě vůbec vědomí významu a moci umění v boji za světový mír, jestliže posílí v řadách našich lidových umělců pocit odpovědnosti za rozvoj a štěstí našeho pracujícího lidu, jestliže bude pro všechny vzpruhou k dalšímu rozběhu za splnění stále vyšších ideových i uměleckých nároků našich pracujících.“

Jubilejní 20. ročník byl zkrácen na deset dní. Konal se od 11. 8. do 20. 8. 1950 a celkem bylo uvedeno třináct inscenací, včetně dvou her Aloise Jiráska. Divadelní soubor pražského sokolského kraje Tyršova uvedl *Jana Roháče* a ÚMDOČ Náchodska *Skaláky*, kterými se na program vrátil soubor Ústřední matice, přestože se již nejednalo o výběr těch nejlepších herců napříč regiony. Ačkoliv byl festival slavnostně zahájen 11.8., tak již 10.8. bylo odehráno představení *Skaláci* souborem ÚMDOČ jako dar 20. Jiráskovu Hronovu,

¹⁴² ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 185.

¹⁴³ Tamtéž, s. 185.

¹⁴⁴ Kopecký, J. Mladí v Hronově. *Lidové noviny*. 16. 8. 1950, č. 191, s. 5.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ HÁJEK, Jirí. XX. Jiráskův Hronov – manifestace rozmachu kulturní tvořivosti našeho lidu. *Rudé právo*. 11. 8. 1950, s. 3.

kterého se zúčastnil i pravidelný návštěvník Zdeněk Nejedlý.¹⁴⁷ Toto vystoupení bylo však mimo oficiální program přehlídky.¹⁴⁸

Slavnostní zahájení obsahovalo vztyčení československé vlajky nesené pionýry, zahrání československé a sovětské hymny a několik projevů. V tisku byl zmíněn obsah projevu předsedy Ústředí lidové tvořivosti Františka Kubra, který „vzpomněl hrdinsky bojující Koreje a nastínil velkolepý kulturní a hospodářský rozvoj Sovětského svazu a zemí lidové demokracie“¹⁴⁹. Právě tuto část pro její silnou političnost tisk zaznamenal, bez jakékoli spojitosti s festivalem.

Repertoár splňoval požadavky bratislavské konference. Složen byl ze tří současných her s vesnickou tematikou (*Buky podpoljanské*, *Kozie mlieko*, *Hádajú se o rozumné*), dva tituly Aloise Jirásky (*Jan Roháč a Skaláci* – dramtizace Tumlířova), dramtizace románu z dějin dělnického hnutí (*Vstanou noví bojovníci*), světová klasika s tématem vzpoury proti feudální vrchnosti (*Ovčí pramen*), tři sovětské tituly (*Začínáme žít*, *Kremelský orloj a Šťěstí*) a dvě loutkové hry (*Ježeček Ouborek a O dvanácti měsíčkách*).¹⁵⁰ Zástupci z Ústředí lidové tvořivosti vybraná představení zhlédli ještě před samotnou přehlídkou a absolvovali s ochotníky diskuse a instruktáže.¹⁵¹ Dohled nad repertoárem tak byl absolutní a ideologicky kontrolovaný ještě před uvedením na festivalu. Vybraní ochotníci museli pro postup na Jiráskův Hronov splňovat podmínky nejen divadelní: „Letos se Hronova účastní soubory, které se vyznamenaly celoroční budovatelskou prací. Nehodnotí se proto jen jejich technická úroveň a výběr hry, ale i úsilí s nímž pomáhali našim pracujícím na cestě k socialismu.“¹⁵²

O počtu ochotníků se v tisku reflektovalo výrazně, a nejspíše záměrně, nadneseně. Kupříkladu v *Lidových novinách* napsal Jan Kopecký: „Před deseti lety hrdě zjišťoval ‚Program‘, že se tohoto roku soutěže zúčastnil neslýchaný dosud počet pětaticeti ochotnických spolků. Až se v příštím týdnu otevrou opět brány Jiráskova divadla a započne

přehlídka těch, kteří úrovní i uvědomělostí své práce stojí v čele lidové tvořivosti, představí se obyvatelstvu celého Hradeckého kraje vybraní velvyslanci více než 3000 souborů.“¹⁵³

¹⁴⁷ XX. Jiráskův Hronov – velkolepá manifestace za mír. *Pochodeň*. 18.8. 1950, č. 34, s 3-4.

¹⁴⁸ DROZD, Miroslav. Pozdravujeme. XX. Jiráskův Hronov. *Rudé právo*. č. 33, s. 1.

¹⁴⁹ XX. Jiráskův Hronov zahájen. *Rudé právo*. 13. 8. 1950.

¹⁵⁰ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 185.

¹⁵¹ Kr. Nová náplň Jiráskova Hronova. *Lidová demokracie*. 12. 8. 1950, s. 4.

¹⁵² Z XX. Jiráskova Hronova. *Lidová demokracie*. 28. 7. 1950, s. 3.

¹⁵³ KOPECKÝ, Jan. Dvacátý „Jiráskův Hronov“. *Lidové noviny*. 6. 8. 1950, s. 1.

Miroslav Drozd v *Rudém právu* uvedl: „Na XX. Jiráskovu Hronovu předvedou své umění a vyspělost reprodukční techniky vybraní zástupci 4 tisíc souborů!“¹⁵⁴

Až článek v *Pochodni* ozřejmil tuto rétoriku: „Plných 4000 souborů se letos zapojilo do Soutěže aktivity souborů.“¹⁵⁵ Tato čísla se vztahovala k počtu souborů zúčastněných SAS, přičemž jen ty nejlepší se mohly prezentovat na Jiráskově Hronově. Autoři ve svých textech však pracovali většinou s nepřesnými čísly, která natolik vztahovala k Jiráskovu Hronovu, že budila dojem tak vysoké účasti. K počtu divadelníků na samotném festivalu lze najít informaci ze *Zemědělských novin* „nastoupí tentokráte ve XX. Jiráskově Hronově asi tisíc účinkujících.“¹⁵⁶ Kromě účasti českých a slovenských amatérů se v tomto roce představili i ochotníci z Polska a Bulharska, kteří předvedli taneční a hudební představení.¹⁵⁷

Součástí festivalu byla také konference krajských osvětových inspektorů pro školství a kulturu, která se konala od 17. 8. do 19. 8. 1950. V dobovém tisku byla prezentována jako konference „na níž si vymění kulturní pracovníci své zkušenosti, aby osvětová činnost mohla být ještě více prohloubena“¹⁵⁸. Z pozdějších záznamů víme, že účastníci během sjezdu řešili také kritiku činnosti ÚMDOČ a místopředseda pražské krajské subkomise a generální tajemník výkonného výboru Ústřední matice Felix Buřil uvedl, že „se v Praze postará o převod souborů ÚMDOČ pod masové organizace a dá podnět k likvidaci jejích ústředních orgánů do valné hromady v roce 1951“¹⁵⁹. Tímto krokem tak končí dvacetiletá historie ÚMDOČ na festivalu Jiráskův Hronov, který na počátku třicátých let vybuodovala a mnoho let, navzdory nepřízni osudu, bránila.

Poslední den 20. 8. byla dodržena tradice průvodu k hrobu Aloise Jiráska,¹⁶⁰ ačkoliv přesné datum narození je 23. 8. Jedná se o jednu z mála původních částí programu, kterou se rozhodli organizátoři nadále dodržovat. Nutno ale dodat, že i tuto událost provázely politické projevy a odkazy. Samotný závěr festivalu popsal Jan Kopecký: „Je vítězství také jeho díla, Jiráskova, jestliže se ve znamení ústy k němu odehrávala tato letošní velká slavnost socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu, jímž XX. Jiráskův Hronov byl. Internacionála, která po prvé zněla prostorami Jiráskova divadla, obraz Stalinův a Gottwaldův

¹⁵⁴ DROZD, Miroslav. Pozdravujeme. XX. Jiráskův Hronov. *Rudé právo*. č. 33, s. 1.

¹⁵⁵ XX. Jiráskův Hronov manifestací za mír, *Pochodeň*, 21. 7. 1950, č. 30, s. 8.

¹⁵⁶ JANSKÝ, Emil, O tvořivou sílu lidu, *Zemědělské noviny*, 12. 8. 1950, s. 3.

¹⁵⁷ BROUSIL, Antonín, Martin. Nový Jiráskův Hronov. *Zemědělské noviny*. 30. 8. 1950, s. 2.

¹⁵⁸ Z XX. Jiráskova Hronova. *Lidová demokracie*. 28. 7. 1950, s. 3.

¹⁵⁹ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 186.

¹⁶⁰ Ukončení XX. Jiráskova Hronova. *Lidová demokracie*. 22. 8. 1950, č. 196, s. 4.

po boku obrazu Jiráskova, rudá vlajka dělnického hnutí po boku vlajky československé. Ano, to vše letos po prvé opravdově oživovalo Jiráskův Hronov.“¹⁶¹

20. ročník potvrdil předchozí směřování, které se v této době již z velké části „stabilizovalo“ a komunistická strana vytvořila jasné dramaturgické i organizační zásahy, kterým se muselo ochotnické divadlo i Jiráskův Hronov podřídit. Z hlediska ÚMDOČ její role natrvalo mizí a festival se dál buduje s nadšením pracujícího lidu.

10. 1951

I tento ročník organizátoři připravili jako přehlídku vybraných souborů, na které však museli zohlednit 100. výročí narození Aloise Jiráska. Přípravný výbor proto připravil rozsáhlý dramaturgický plán na dramatikovu počest, který obsahoval hry *Jan Hus*, *Jan Žižka* a *Jan Roháč* souhrnně nazývané *Husitská trilogie*. Bylo to poprvé v historii, kdy byl celý cyklus předveden v rámci jedné přehlídky.¹⁶²

Přípravy na toto rozsáhlé dílo začaly již v květnu 1951, kdy ministr informací a osvěty Václav Kopecký vyhlásil konání 21. Jiráskova Hronova a při té příležitosti uvedl: „Je žádoucí, aby ve všech divadlech a na všech scénách lidové divadelní tvořivosti oživily v nejlepším provedení i výpravě Jiráskovy hry, zvláště *Jan Roháč*, *Jan Žižka*, *Jan Hus*, *Vojnarka*, *Lucerna* a *Kolébka*. Těm souborům, které nejlépe a nejpravdivěji přiblíží svým divákům Jiráskův národní odkaz, budiž prokázána čest, aby mohly ukázat své tvůrčí schopnosti v Hronově.“¹⁶³ Je tedy patrné, že zmiňovaná díla nazkoušel velký počet souborů, ze kterých komise vybrala vítěze pro festival. Konkrétně se *Husitské trilogie* na Jiráskově Hronově zúčastnil Závodní klub ROH Juta z Jaroměře, který s pomocí členů několika dalších souborů¹⁶⁴ nazkoušel *Jana Husa*, Vojenský divadelní soubor Stráž míru Domu armády z Plzně, který uvedl *Jana Žižku* a na inscenování *Jana Roháče* byl vybrán plzeňský Závodní klub ROH Leninových závodů.¹⁶⁵

¹⁶¹ KOPECKÝ, Jan. Závěr XX. Jiráskova Hronova. *Lidové noviny*. 24. 8. 1950, č. 198, s. 6.

¹⁶² ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 186.

¹⁶³ KOPECKÝ, Václav. XXI. Jiráskův Hronov vyhlášen. *Rudé právo*. 22. 5. 1951, s. 3.

¹⁶⁴ Jiráskův „Jan Hus“ zahájil hronovskou přehlídku. *Rudé právo*. 21. 8. 1951, s. 3.

¹⁶⁵ Jiráskův Hronov 1951. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 20. 6. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=38.

Dále se na repertoáru objevily tři další hry Aloise Jiráska. Soubor JZD Kounice nazkoušel *Kolébku*, divadelní klub Tyl JZD z Horní Nové Vsi *Vojnarku* a slovenský Súbtor ČSM z Opatovce nad Nitrou drama *Lampáš*. Sovětský repertoár zastupovaly hry *Kalinový háj* od A. Kornejčuka a Gorkého *Nepřátelé*. Česká klasická dramatická tvorba byla doplněna Tylovým *Strakonickým dudákem* a současná budovatelská témata byla prezentována v inscenacích *Duchcovský viadukt* Vojtěcha Cacha a *Tvrdší než skála* Stanislava Kratochvíla.¹⁶⁶ Ten svou hru věnoval přímo 21. Jiráskovu Hronovu.¹⁶⁷ Repertoár splňoval z velké části zásady bratislavské konference, přesto byl z důvodu výročí více zacílen na dílo Aloise Jiráska. Přehlídka se konala od 17. 8. do 29.8. 1951, přičemž oproti loňskému roku byla o tři dny delší a opět zasahovala do výročí narození Aloise Jiráska, od čehož se v minulém roce organizátoři oddálili.¹⁶⁸

Samotné oslavy A. Jiráska nebyly jen záležitostí Hronova. V první polovině roku 1951 probíhaly tematické akce v celém Královéhradeckém kraji. V únoru se konalo v Hronově matiné za účasti ministra Zdeňka Nejedlého, v následujících měsících bylo uspořádáno několik výstav a přednášek o díle A. Jiráska a Krajské oblastní divadlo v Hradci Králové zorganizovalo „*Královéhradecké Jiráskovo jaro*“. Během tohoto cyklu uvedly soubory krajských divadel i pražské Národní divadlo několik Jiráskových her.¹⁶⁹ Festival Jiráskův Hronov byl završením těchto slavností. V den výročí 23. 8. 1951 se na hronovském náměstí pořádala manifestace opět za přítomnosti Zdeňka Nejedlého, který přednesl slavnostní projev. Průvod dále pokračoval k hrobu dramatika, kam zúčastnění položili květiny, a večerním představením *Jan Žižka*.¹⁷⁰

Podobu tohoto ročníku výrazně určilo 100. výročí narození Aloise Jiráska, kterému se celý program festivalu podřídil. Přestože Komunistická strana Československa v roce 1951 slavila 30 let od založení, tak to novináři v článcích o Jiráskově Hronově zmiňovali jen okrajově a vždy ve spojitosti s výročím A. Jiráska. Dle nich uvedením Jiráskových děl bylo oslavováno i výročí založení komunistické strany. Celkově lze tento ročník zhodnotit jako

¹⁶⁶ Jiráskův Hronov 1951. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 20. 6. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=38.

¹⁶⁷ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochoťnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 186.

¹⁶⁸ Jiráskův Hronov 1951. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 20. 6. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=38.

¹⁶⁹ ŠRŮTEK, Antonín. Blíží se XXI. Jiráskův Hronov. *Pochodeň*. 1. 6. 1951, č. 22, s. 10.

další z řady těch, které byly zcela v moci vládní strany, přestože ho oslavy výročí zmírnily a rozsáhle po delší době připomněly dílo A. Jiráska.

11. 1952 – Lidové divadlo – zbraň míru!

22. ročník výrazně pokračoval v předchozím nastaveném modelu přehlídky vybraných souborů. Oproti dřívějším letům ale výrazně poklesl zájem tisku. Po rekordním roce 1949, kdy bylo vydáno celkem 220 článků, se v průběhu dalších let jejich počet snížil. V roce 1950 bylo zveřejněno 93 příspěvků a o rok později dosáhl tisk téměř totožného čísla 99 článků.¹⁷¹ O 22. ročníku v roce 1952 je k dispozici jen 29 článků, přičemž *Rudé právo*, které v minulosti reflektovalo nejen každé představení, ale i doprovodné programy a reportáže, vydalo jediný článek k příležitosti zahájení festivalu.¹⁷² Tento výrazný pokles zájmu médií značí jistou stagnaci a možná i vyčerpání tématu, které se již několik let opakovalo bez větších změn. 22. ročník nepřinesl žádné zásadní téma a nevztahoval se k významnému výročí, jak tomu bylo o rok dříve.

Oproti minulému roku byl také snížen počet dní. Během deseti dnů, od 14. 8. do 23. 8. 1952, hráli ochotníci jedenáct představení, včetně díla Aloise Jiráska, které bylo zastoupeno veselohrou *Magdalena Dobromila Rettigová* v podání divadelního odboru Bezruč JZD z obce Hnojník. Další hry organizátoři vybrali podle nastaveného schématu z bratislavské konference. Současnou českou a slovenskou dramaturgiu zastupovalo *Jarní hromobití* Miloslava Stehlíka, Olbrachtova *Anna Proletářka*, *Štěstí nepadá z nebe* od Jaroslava Klímy a *Mlyny* Pavola Gejdoše. Ruskou dramaturgiu prezentoval Gogolův *Revizor* a budovatelské hry *V našem pluku* A. Kuzmičeva, *Vierne srdcia* O. Bergholcové, Gusevova *Sláva* a *Život začíná znovu* Vadima Sobka. Do samostatné kategorie patří hra *Kocůrkovo* Jána Chalupky. Tato veselohra kritizující maloměšťáctví a poměry na malé vesnici byla uvedena, ačkoliv její téma a nabízené otázky výrazně odporují tehdejšímu režimu. Zmiňována byla v článku Jaroslava Novotného: „Tak čistě a svěže působí toto málem již zapomenuté dílko slovenského vlastence, které očištěné Dr. Jánem Martákem od fraškovitých a operetních úprav, jimiž je obdařila dramaturgie první republiky, podává nám tu krásné a účinné svědectví nejlepších

¹⁷¹ VACINA, Ladislav a Karel RENČ, ed. *Jiráskův Hronov 1931-1981: bibliografie přehlídek amatérského divadla*. Hradec Králové: Státní vědecká knihovna Zdeňka Nejedlého, 1982.

¹⁷² Tamtéž.

revolučních tradic slovenského lidu.“¹⁷³ Pravděpodobně tedy prošla výraznou úpravou, aby vyhovovala komunistickému režimu.

V dramaturgické skladbě festivalu nastala změna, kdy se oproti minulým letům konala pouze činoherní představení, přičemž doprovodná vystoupení taneční, hudební, loutková či estrádní byla zrušena.¹⁷⁴ K tomuto kroku přispělo i založení Loutkářské Chrudimi v roce 1951, kde loutkáři získali možnost prezentace v mnohem větší míře a logicky se tak jejich pozornost soustředila na vlastní festival, který probíhal každoročně na konci července.¹⁷⁵

Výběr ochotníků, kteří se zúčastní Jiráskova Hronova, probíhal od března 1952, kdy začalo celkem čtyřicet šest souborů zkoušet předem vybrané hry. Z nich pak komise na krajských kolech vybrala sedmnáct nejlepších spolků, které se účastnily mezikrajové soutěže. Z té vzešli vítězové, kteří danou hru mohli předvést na hronovské přehlídce.¹⁷⁶

22. ročník probíhal dle zavedených pravidel a podmínek předchozích let. Výrazně omezený počet článků v tisku ukazuje na jistý útlum zájmu o Jiráskův Hronov. Paradoxně z dochovaných materiálů se o samotné podobě nelze dočíst mnoho, protože více než samotné inscenace a doprovodné programy byla v centru zájmu práce dělnického lidu. Například to dokládá článek *Mladé fronty*: „Také závazek tkadleny Hendrichové z České Třebové, že splní do konce pětiletého plánu ještě třetí pětiletku, je příkladem lásky našich pracujících k umění a velké výchovné úlohy umění pro náš život. Rovněž závazek soudruha Holomka ze Svitav, který po brigádě na Ostravě ještě před nástupem do základní vojenské služby bude pracovat jako traktorista při nočních směnách v JZD, ukazuje, jak sama hronovská představení souborů se stala platnou silou k zvyšování pracovních úspěchů.“¹⁷⁷

¹⁷³ NOVOTNÝ, Jaroslav. XXII. Jiráskův Hronov – úspěšná přehlídka lidové divadelní tvořivosti. *Pochodeň*. 22. 8. 1952, č. 35, str. 6.

¹⁷⁴ TERŠL, František. Připravujeme XXII. Jiráskův Hronov. *Pochodeň*. 30. 5. 1952, č. 22, s. 6.

¹⁷⁵ Loutkářská Chrudim. In: *Amatéřské divadlo* [online]. [cit. 22. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka&id=13>.

¹⁷⁶ Zahájení XXII. Jiráskova Hronova. *Rudé právo*. 15. 8. 1952, s. 2.

¹⁷⁷ POPP, Ota. Po přehlídce lidových divadel v Hronově. *Mladá fronta*. 31. 8. 1952, s. 9.

12. 1953

V březnu 1953 zemřel generální tajemník Sovětského svazu J. V. Stalin a o pár dní později československý prezident Klement Gottwald. Stalinova smrt ukončila dobu největších politických čistek, represí a teroru, který v době své vlády v Sovětském svazu rozpoutal. V Československu byl Klement Gottwald hlavním vykonavatelem rozkazů sovětské komunistické strany, na které byl politický chod Československa závislý.¹⁷⁸ Stalinův nástupce N. S. Chruščov nepokračoval v tak brutálních praktikách na potlačení odpůrců, ani nebudoval „kult osobnosti“. V Československu se po Gottwaldově smrti novým prezidentem stal Antonín Zápotocký, jehož působení je spojeno především s měnovou reformou v roce 1953, kterou odsoudilo velké množství občanů formou masových protestů. Jejich vlády ale již nejsou spojeny s nejtvrdí formou komunismu, ale naopak mírným uvolňováním režimu, které postupovalo několik let. Zásadním zlomem se stal v roce 1956 tajný projev N. S. Chruščova *Kult osobnosti a jeho důsledky*, který pronesl na XX. sjezdu KSSS. V něm odhalil hrůzné činy Stalina, čímž přestal být stalinismus propagovanou vládní ideologií. Od roku 1956 nastala tzv. doba tání, která znamenala několik pozitivních reforem, v kultuře Sovětského svazu například vydání knih Alexandra Solženicyna.¹⁷⁹

Všechny tyto politické změny se projevovaly v řádu několika let, proto je není možné výrazně nacházet na podobě prvního Jiráskova Hronova po Stalinově a Gottwaldově smrti roku 1953.

Organizátorem v roce 1953 tentokrát nebylo Ústředí lidového umění, které přehlídku vedlo od roku 1949, ale Svazy ROH zaměstnanců textilního a kožedělného průmyslu, kterým byl festival Ústředím svěřen, především pro jejich silné zastoupení v Královéhradeckém kraji.¹⁸⁰ Jejich ochotnické soubory byly jediné, které na Jiráskově Hronově v tomto roce vystupovaly.¹⁸¹ Důvodem tohoto netradičního kroku byly přípravy na první ročník celostátní přehlídky SLUT (Soutěž lidové umělecké tvořivosti), která se pořádala v Praze v září 1953. Ta měla na programu soubory činoherní, loutkářské, taneční, pěvecké i symfonické

¹⁷⁸ BRYNDA, Herbert. Nemoc a smrt Klementa Gottwalda. 30.3. 2003. In: *Rádio* [online]. [cit. 22. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/nemoc-a-smrt-klementa-gottwalda>.

¹⁷⁹ RST. Před 50. lety začala krátká „doba tání“. 14. 2. 2006. In: *Aktuálně* [online]. [cit. 22. 6. 2019]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/pred-50-lety-zacala-kratka-doba-tani/r~i:article:78732/>.

¹⁸⁰ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 188.

¹⁸¹ Jiráskův Hronov 1953. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 23. 6. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=40.

orchestry.¹⁸² Oproti tomu Jiráskův Hronov byl výrazně omezen a stal se pouze „náhražkovým“ ročníkem. Lze pozorovat, že tímto krokem se festival značně vzdálil předchozím letům, které byly výrazně propagovány a využívány k šíření komunistické ideologie. Opadnutí zájmu udává i počet článků, které vyšly v různých periodikách. O podobě festivalu existuje v tisku pouhých 23 článků, což je nejméně od konce 2. světové války.¹⁸³ Kupříkladu *Rudé právo*, dříve důkladně mapující jednotlivá představení i podobu celé akce, nevydalo o této události jedinou zprávu. O změně organizátora i podobě festivalu existují záznamy v dobovém tisku. V článku periodika *Pochodeň* je prezentován ROH MAJ jako závod, který z vlastního podnětu připravuje Jiráskův Hronov: „V důsledku celostátního festivalu lidové umělecké tvořivosti nemohla být jako každoročně uspořádána v Hronově přehlídka všech souborů, a proto z iniciativy Závodního klubu ROH MAJ 1, Hronov, ujal se této akce ústřední výbor Svazu textil-kůže.“¹⁸⁴ Tomuto tvrzení odporují pozdější záznamy, které udávají, že jim Jiráskův Hronov byl nařízen Ústředím lidového umění. „Hronov byl svěřen ROH Svazu zaměstnanců v průmyslu textilním a kožařském a bylo plánováno, že další Hronovy budou postupně svěřovány dalším odborovým svazům a souborům jejich závodů.“¹⁸⁵

Během devíti dnů, od 22. 8. do 30. 8. 1953, odehráli ochotníci, kteří vyhráli v krajských soutěžích,¹⁸⁶ osm inscenací, z toho tři díla Aloise Jiráska. Jeho *Pana Johanesa* hráli ochotníci ROH Vitka, *Otce* ROH Jitex a ROH Gustava Klimenta uvedlo *Samotu*. Dále ROH MAJ inscenovalo Tylovu *Tvrdohlavou ženu*, ROH Makyta ukrajinskou hru *Natalku z Polotavy* od N. Lysenkova a G. Kotljarovského, slovenští ochotníci ROH Vigona Svitavy hráli sovětskou hru blízkou svému pracovnímu prostředí, Mdivaniho *Koho tlačí bota* a ROH Slovena Žilina inscenovalo *Mosty na východ* od Ludovíta Mňačka. Poslední inscenací festivalu se stala sovětská hra *Svítání nad Moskvou* Alexandra Surova, kterou hráli herci ROH Svit Otrokovice.

I nadále tisk prezentoval především pracovní úspěchy, které převyšovaly zájem o kvalitu inscenací i význam festivalu u přítomných novinářů. Kupříkladu Josef Rodr

¹⁸² ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁŽŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 188.

¹⁸³ VACINA, Ladislav a Karel RENČ, ed. *Jiráskův Hronov 1931-1981: bibliografie přehlídek amatérského divadla*. Hradec Králové: Státní vědecká knihovna Zdeňka Nejedlého, 1982.

¹⁸⁴ TROJAN, Ladislav. Připravujeme XXIII. Jiráskův Hronov. *Pochodeň*. 3. 7. 1953, 4. 49, str. 4.

¹⁸⁵ BENEŠ, Jirí a VAVŘÍČKA, Josef. *Po válce*. In: *40 Jiráskových Hronovů: almanach*. Praha: Divadelní ústav, 1970, s. 21.

¹⁸⁶ VESELÝ, L. XXIII. Jiráskův Hronov. *Literární noviny*. 1953, č. 32, s. 6.

v závěru svého článku napsal „Jsme pro mír – rozezpíval se po představení velký divadelní sál Jiráskova divadla zpěvem Gottwaldovským. Jak by nezpívali! Vždyť dostali telegram, že jejich závod splnil plán pátého roku pětiletky. Jak bychom nezpívali s nimi!“¹⁸⁷

23. ročník se stal rokem, který přinesl důkaz o výrazném útlumu festivalu. Již o rok dříve zaznamenávala přehlídka malý zájem tisku, který byl završen svěřením organizace lidem, kteří s velkou pravděpodobností neměli s přípravami divadelního festivalu žádné zkušenosti. Tyto okolnosti vtiskly 23. ročníku Jiráskův Hronov zcela zoufalou podobu. Zajímavostí pak je, že se jednalo o první poválečný ročník, kdy nebyl zmíněn pravidelný účastník Zdeněk Nejedlý a ani žádný jiný vysoce postavený funkcionář, který by festival navštívil či pronesl slavnostní proslov, jak bývalo v předchozích letech zvykem.

Ústředí lidové tvořivosti původně plánovalo i do dalších let svěřit festival vždy konkrétním odborovým svazům a jejich ochotnickým souborům jednotlivých závodů. Tento plán opustili po skončení 23. ročníku, jehož podoba byla krátce zaznamenána v almanachu *40 Jiráskových Hronovů* vydaného v roce 1970: „Krach ‚textiláckého‘ Hronova tyto plány zvrátil. V Hronově vystoupily ovšem jako vždy soubory nadšené, ale jejich představení byla bez režijního umu a herecké techniky s řadou začátečnických nedostatků, hrubými šaržemi, nízkou úrovní mluvy.“¹⁸⁸

13. 1954 – Festival klasiky

Konec roku 1953 přinesl přehodnocování kulturní sféry v Československu. Stalo se tak na jednání ÚV KSČ ve dnech 3. 12. až 5. 12. 1953. Zaznívala mnohá témata, na kterých komunistická strana do té doby stavěla podobu kultury. Čelní představitelé vládní strany jednali mimo jiné: „... o vulgarizaci a šedivosti v našem kulturním životě, ale i o levičáckém sektářství, nekulturnosti řady osvětových pracovníků z povolání, úzkoprsém pojetí osvětové činnosti, která je nezáživná a nudná, o odmítání klasického kulturního dědictví, odmítání humoru, zábavnosti, vyhazování děl Karla Čapka z knihoven. To vše bylo označeno jako kulturní nigramotnost, stejně jako povolovací ‚teorie‘ některých osvětových inspektorů, kteří

¹⁸⁷ RODR, Josef. Z XXIII. Jiráskova Hronova. *Pochodeň*. 1. 9. 1953, č. 66, s. 3.

¹⁸⁸ BENEŠ, Jirí a VAVŘIČKA, Josef. Po válce. In: *40 Jiráskových Hronovů: almanach*. Praha: Divadelní ústav, 1970, s. 21.

povolí Moliéra, jen když soubor uvede také budovatelskou hru, a odmítnou taneční zábavy, protože jsou buržoazním přežitkem.“¹⁸⁹

Pro ochotnické divadlo se stala zásadní Konference divadelních pracovníků v Hronově, kde se zúčastnění zabývali činností ochotnických spolků i aktivitou Ústředního domu lidové umělecké tvořivosti (ÚDLUT) za posledních pět let. Výsledkem byla rezoluce určená pro ministerstvo kultury i pro ÚDLUT.¹⁹⁰

- 1) Vytvořit poradní sbor pro organizaci Jiráskova Hronova a rozvoje ochotnického divadla na vesnicích.
- 2) Začlenit do okresních a krajských kulturních komisí ochotníky.
- 3) Nejlepší ochotníky jmenovat do umělecké rady ÚDLUT a vytvořit ústřední uměleckou sekci z ochotníků všech krajů.
- 4) Rozšířit a zkvalitnit divadelní poradní sbory při krajských poradních LUT a okresních osvětových domech.
- 5) Vytvořit divadlo pro vystupování LUT v Praze a Bratislavě do roku 1955, poté postupně zřizovat divadla i v dalších větších městech.
- 6) Vydávat samostatný časopis věnovaný ochotnickým divadelním souborům
- 7) V krajských městech vytvořit prodejny lidové tvořivosti s potřebami pro ochotnické soubory.
- 8) Projednat se Svazem spisovatelů možnosti nových her pro ochotnické soubory
- 9) Spolu s ÚRO a ÚV KSČ řešit otázky soutěže LUT od roku 1956.
- 10) 25. Jiráskův Hronov pořádat jako vyvrcholení celostátní soutěže nejlepších souborů s odměnou zasloužilých ochotníků a jako oslavu desátého výročí osvobození.

Tyto požadavky byly ve třech případech zcela splněny. V roce 1955 začal vycházet časopis *Ochotnické divadlo*, ochotníci se stávali členy okresních a krajských komisí a ministerstvo kultury zřídilo přípravný výbor Jiráskova Hronova. Jiné se začaly plnit částečně, například komunikace se Svazem spisovatelů o nových hrách či zřízení mezisvazového divadla v Praze i pro soubory nepatřící pod ROH. Do poslední kategorie patřily požadavky, které měly být splněny později. Vytvoření prodejen pro potřeby

¹⁸⁹ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 188.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 188.

ochotnického divadla bylo stanoveno na rok 1956 a plán na založení festivalu LUT v horizontu několika let.¹⁹¹

Konference byla zásadní nejen příslibem splnit požadavky, ale i faktem, že ochotníci, od roku 1948 zcela podřízeni straně, mohli vyjádřit svůj nesouhlas a představu ochotnického divadla do dalších let.

Pro samotnou přehlídku byla konference nejzásadnější částí programu. Festival se zmítal v neurčitě zvolené dramaturgii a špatné kvalitě inscenací, ačkoliv Ústředí lidové tvořivosti opustilo model svěřit ho vybranému odborovému svazu. Již přípravy provázely chaos, což mělo za následek nedokončení některých krajských přehlídek, které měly vyprofilovat ty nejlepší soubory na Jiráskův Hronov. Jediné hronovské představení, které po dlouhé době uchvátilo diváky, byli *Ženichové* S. K. Macháčka v režii Richarda Záhorského, které uvedl dramatický kroužek ROH neslyšících ze Svazu československých invalidů: „I při otevřené scéně najednou propukl pravý orkán potlesku a ovací. S jakým napětím každý z nás po celé tři hodiny sledoval, jak tři směšní rytíři usilují o srdce princezny Militky, a jak mezitím v čistý květ vykvétá láska Militčina k chudému zahradnickému synkovi Vitkovi. Zejména však ti tři rytíři zaujali nás dokonale. Jak promyšlené a do detailů propracované byly jejich pohyby, gesta, mimika, tváře. Sami se stali zbytočným žabomyší úlisností, zbabělostí i nadutostí a hloupostí...“¹⁹²

24. ročník organizátoři nazvali festivalem klasiky, přestože jeho dramaturgie byla náhodná a nebyla nijak promyšleně sestavená. Ochotníci od 21. do 29. 8. 1954 odehráli deset her, včetně *Vojnarky* Aloise Jiráskova, kterou nazkoušel divadelní soubor Máj.¹⁹³ Převažovaly české a slovenské hry, konkrétně *Broskvový květ* Františka Spitzera, Stroupežnického *Paní mincmistrová*, *Hrátky s čertem* Jana Drdy, Tajovského *Statky – zmatky*, *Rohy* od autorské dvojice M. Kukučín a A. Lysoněk a *Dobrodružstvo při obžinkoch* od slovenského autora J. Palárika.¹⁹⁴ Ze světové klasiky byla uvedena inscenace *Vzbouření na vsi* španělského autora Lope de Vegy a sovětskou dramaturgiu zastupovala hra *Nebezpečná křižovatka*, kterou napsali M. Maklarskij a A. Spěšněv.¹⁹⁵

¹⁹¹ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 188.

¹⁹² RODR, Josef. Divadlo ze života a pro život. *Pochodeň*. 31. 8. 1954, č. 70, s. 3.

¹⁹³ Jiráskův Hronov 1954. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 27. 6. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=41.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Tamtéž.

Vystupovaly převážně soubory ROH, přesto se upustilo od modelu jejich výlučného postavení na přehlídce, jak tomu bylo v minulém roce, a na Hronově tak vystoupil i vojenský soubor Stráž míru Plzeň, školní soubor Českého svazu mládeže jedenáctiletky z Prahy a soubor RK Štátné kúpele Štos u Košic.¹⁹⁶

Ohlasy v tisku se v tomto roce výrazně rozcházely. Autoři většinou vznášeli kritiky vůči dramaturgii festivalu, ale naopak vyzdvihovali samotné inscenace a diváckou návštěvnost, která byla údajně nejvyšší v historii Jiráskova Hronova. Nutno však podotknout, že neuvedli čísla dokazující jejich tvrzení. Kupříkladu Josef Rodr ve svém článku v *Pochodni* napsal: „Přestože v dramaturgii letošního Jiráskova Hronova není her bezideových, stojí za úvahu, že zde není zastoupena ani jediná hra s námětem současného života naší vlasti. V tom je letošní Jiráskův Hronov jistým zrcadlem celé situace v našem lidovém divadelnictví.“¹⁹⁷

Oproti tomu v dalším odstavci pokračoval: „Pamětníci všech dosavadních triadvaceti hronovských divadelních festivalů se už nyní dušují, že letos je to nejživější a nejpěknější. Že nikdy ještě nebyli svědky takové krásy na jevišti a takové odezvy v hledišti.“¹⁹⁸ Pro toto tvrzení však autor nezaznamenal jediný příklad.

Kritikou dramaturgie se zabýval i Jan Kopecký: „Pořad letošního Jiráskova Hronova obráží celkem stav ochotnické dramaturgie. Jiráskovy Hronovy by neměly ovšem jen zjišťovat, jaký je stav. Mají vytyčit cíle, ukázat cestu vpřed a výběrem nejlepšího repertoáru a nejlepších souborů dát příklad celému divadelnímu ochotnictví.“¹⁹⁹ Autor ve svém příspěvku dále uvedl, že ačkoliv vybrané hry patří na festival, tak „spojení těchto her bylo však zcela náhodné, bez ústřední myšlenky, bez linie“.

Reflexi minulých let se věnoval Josef Rodr v článku *Dobrá bilance XXIV. Jiráskova Hronova*: „Nebývalá účast českých a zejména slovenských divadelníků na XXIV. Jiráskově Hronově a nesmírný zájem nejširší veřejnosti Československa o průběh celostátního divadelního festivalu svědčí o tom, že je už za námi období omezování Jiráskova Hronova. Hronov už není jen věcí odborových svazů nebo jen záležitostí Hradeckého kraje. Úcta k tradici díla Aloise Jiráska odrazila se v letošním Jiráskově Hronově, a ještě více se projeví v příštích letech.“²⁰⁰ Přesto, jako by se Josef Rodr snažil zvrátit mizérii festivalu, tak vyzdvihoval návštěvnost. Ta byla nejspíše o něco vyšší než v minulém roce, ale nenapsal

¹⁹⁶ Jiráskův Hronov 1954. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 27. 6. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=41.

¹⁹⁷ RODR, Josef. První dny XXIV. Jiráskova Hronova. *Pochodeň*. 24. 8. 1954, č. 68, s. 2.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ KOPECKÝ, Jan. Lépe řídit práci našich ochotníků. *Literární noviny*. 1954, č. 36, s. 4.

²⁰⁰ RODR, Josef. Dobrá bilance Jiráskova Hronova. *Pochodeň*. 3. 9. 1954, č. 71, s. 4.

žádné záznamy, které by dokazovaly nejvyšší počet za dobu konání. Toto hodnocení minulých ročníků je až nečekaně kritické, protože konkrétně reagovalo na léta po roce 1948. Existence článků dokládá částečné změny myšlení, které se ve veřejném prostoru začaly objevovat.

Kritiku celkové situace ochotnického divadla dokládá i článek *Lidových novin*, který napsal Jan Kopecký: „Je třeba odstranit následky některých chyb, které ochotnickou práci poškodily. Vytvořili jsme novou organizaci. Ta je v zásadě správná. Ale nová úprava byla často prováděna s malou citlivostí pro hodnoty, které mohly a měly sloužit i novému životu. Měšťácké spolky zanikly. Ale s nimi do jednoho pytle házeny i soubory, jež bylo třeba postupně přeměnit, nikoli rušit.“²⁰¹ Tato nebývale příkrá kritika pokračovala: „Místo, abychom vyzdvihli slovo ‚ochotník‘, začali jsme se za ně stydět a nechali jsme je div ne rozplynout v širokém, a proto neurčitém výrazu pracovník lidové tvořivosti.“ Tyto texty ukazují, že se měnila doba a změny v organizaci i vnímání funkce ochotnického divadla byly nevyhnutelné. Jsou to první záznamy o Jiráskově Hronově, které dokládají snahu o reflexi i sebereflexi, která se objevila ve veřejném prostoru a která se stala drobnou předzvěstí pomalu se přibližujících „zlatých šedesátých“ let nejen pro ochotnické divadlo.

14. 1955

Jiráskův Hronov byl ustanoven vrcholem soutěže lidové umělecké tvořivosti. V průběhu roku se pořádaly okresní a krajské soutěže, které vyprofilovaly soubory na národní přehlídky, z nichž komise vybraly soubory pro reprezentaci na Jiráskův Hronov.²⁰² Ačkoliv okresní a krajská kola byla již dříve používána pro výběr na hronovskou přehlídku, tak letos přibyly národní přehlídky. Oproti posledním dvou letům byl celý proces více organizován a korigován. Konkrétně z národních přehlídek konaných v Plzni, Chebu, Svitavách, Přerově, Levoči a Liptovském Mikuláši vzešlo dvanáct vítězných souborů, přičemž celkem se od okresních kol zúčastnilo 3050 souborů.²⁰³ V komisích, které vybíraly soubory, měli své zastoupení i sami ochotníci. Tuto činnost řídil ústřední koordinační orgán, protože předchází

²⁰¹ KOPECKÝ, Jan. Vážná věc. *Literární noviny*. 1954, č. 34, s. 1-2.

²⁰² Kdo se zúčastní XXV. Jiráskova Hronova?. *Ochotnické divadlo*. 1955, č. 4, s. 75.

²⁰³ PLACHETKA, Jiří. Celostátní přehlídka lidového divadelnictví. *Rudé právo*. 28. 7. 1955, s. 3.

verze soutěže SLUT, která v roce 1953 výrazně zastínila Jiráskův Hronov, se rozpadala a organizátoři ji již neobnovovali.²⁰⁴

V té době vzrůstala snaha o rozvoj ochotnického divadla na vesnicích, který v posledních letech značně upadal, především vinou Soběslavského plánu, kvůli kterému ochotníci mnoho spolků sami rozpustili. Ve společnosti se obecně zvedal zájem o ochotnické divadlo. Přispěl k tomu i nově založený časopis *Ochotnické divadlo*, výjezdy okresních komisí do vesnic, kde organizovaly programy na podporu ochotníků i „obnovení“ Jiráskova Hronova jako celostátní soutěžní přehlídky.

Program tentokrát trval od 13. 8 do 27.8. 1955, tedy patnáct dní. V posledních dvou letech festival nepřekročil deset dní, proto i v jeho prodloužení nastává obrat k mnohem pestřejšímu programu i zájmu tisku, který předtím tak výrazně opadl. Tento rok se nesl ve znamení oslav 10. let od konce války a osvobození, což reflektoval i Jiráskův Hronov spolu s oslavou čtvrtstoletí vlastní existence.

Den před slavnostním zahájením vystoupil Závodní klub ROH Vigona Svitavy s hrou J. K. Tyla *Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka*. Organizátoři festivalu pozvali tento soubor, který již v minulosti na Jiráskově Hronově vystupoval (1945 – *Naši furianti*, 1952 – *Anna Proletárka*, 1953 – *Koho tlačí bota*), aby celou přehlídku uvedl tímto nesoutěžním představením. Ve stejný den se konala *Vzpomínková slavnost* v letním sídle Aloise Jiráska, zahrnující i odevzdání sadu paní Marie Jiráskové „U devíti břížek“ veřejnosti.²⁰⁵ Oficiální slavnostní zahájení 25. ročníku se konalo 13. 8. před budovou Jiráskova divadla a jeho součástí bylo uvítání předsedou místního národního výboru, předání zdravotnícké krajského národního výboru a projev zástupce Ústředního koordinačního orgánu, který festival připravoval.²⁰⁶ Zmínka o předních politicích, kteří v minulosti festival často navštěvovali a zahajovali, v programu není.

Divákům se představilo celkem devatenáct souborů. Tři z nich odehrály dílo Aloise Jiráska. Ochotníci divadelního souboru Kvapil Závodního Klubu ROH Karborundum hráli *Lucernu*, divadelní kroužek ZK MAJ *Pana Johanesa* a hru *Proti všem* představil divadelní soubor Závodního klubu Nákladového nádraží. Poslední zmiňované představení však bylo nesoutěžní. Kromě českých a slovenských ochotníků se představil divadelní soubor Polského svazu kulturně osvětového z Nýdnu u Českého Těšína s hrou A. Lachowicze *Gospodarz to ja*,

²⁰⁴ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, s. 189.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 189.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 189.

Kulturní svaz ukrajinských pracujících v Stakčíně u Přešova, kteří hráli hru *Zelmja*, maďarský soubor Déryné Szinkör ČK ROH komunálních služeb Bratislava s aktovkou Arona Tamáši *Ror és víz (Vino a voda)* a německý soubor ZK ROH dolu Jana Švermy v Žacléři, který hrál závěrečné dějství *Ztracené posice* P. H. Freyera.²⁰⁷ Tato jednoaktová představení patřila *Večeru jinonárodních skupin* a byla uvedena mimo soutěž.

Proměna dramaturgie byla nejvíce patrná na faktu, že zatímco v předešlém roce se přehlídka soustředila k tradici a byly uváděny především starší hry, tak letos se ochotníci zaměřili více na současná dramata. Mezi ně patřily i dvě celostátní premiéry her *Proščava* Josefa Buchance a *Surovó drevo* Ivana Bukovčana, které hráli slovenští ochotníci.²⁰⁸ Tisk také často zmiňoval, že se festivalu nezúčastnil jediný vesnický soubor. Paradoxně v době, kdy se mluvilo o nutnosti rozvoje vesnického divadla a byly vytvářeny plány pro jeho podporu.

V závěrečném bodování získali první místo v kategorii pokročilých souborů ochotníci divadelního odboru Vítkovických železáren Klementa Gottwalda z Ostravy s hrou *Nositelé řádu*. Dále bylo vyhlášeno druhé až páté místo, přičemž druhé místo obsadil shodně Bavlňářský závod Mistra Aloise Jiráska (MAJ) v Hronově za Jiráskova *Pana Johanese* a divadelní soubor G. F. Belopotocký při rudém koutku OÚNZ z Liptovského Mikuláše s hrou *Proščava* od J. Buchance. V kategorii začínajících souborů zvítězil soubor Státních pracovních záloh z Prahy za dramatisaci díla Makarenkova *Začínáme žít*. Druhé místo patřilo ochotnickému divadlu Osvětové besedy ve Sv. Juru za veselohru *Ženský zákon* dramatika Gregora–Tajovského.²⁰⁹ Více cen mezi začínajícími soubory nebylo uvedeno. Komise udělila ještě několik zvláštních uznání několika souborům a ostatním věnovala uznání za účast na Jiráskově Hronově.

Časopis *Ochotnické divadlo* vydal recenze ke všem představením, která se uskutečnila. O vítězné inscenaci *Nositelé řádu* autor uvedl: „Od prvních slov si vybudovali ostravští pevný kontakt s hledištěm. Dokázali přímo vtáhnout diváka do děje. Jejich představení mělo vzrušující tempo a napjaté okamžiky dramatických paus. Hráli s naprostou jistotou, tak pravdivě, že mizel předěl mezi jevištěm a hledištěm, mezi ilusí a skutečností. Přitom to bylo představení plnokrevně realistické.“²¹⁰ Ztvárnění je kladně hodnoceno i v textech pozdějších,

²⁰⁷ Na hronovském jevišti mimo soutěž. *Ochotnické divadlo*. č. 9, s. 207.

²⁰⁸ Jiráskův Hronov 1955. In: *Amatérské divadlo*[online]. [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=42.

²⁰⁹ Vítězné soubory XXV. Jiráskova Hronova. *Rudé právo*. 28. 8. 1955, s. 5.

²¹⁰ Představení XXV. Jiráskova Hronova. *Ochotnické divadlo*. č. 9, s. 204.

například v knize *Cesty českého amatérského divadla* je uvedeno, že hra „byla velkým úspěchem“²¹¹.

Program festivalu se nesoustředil pouze na představení, ale doplnily ho diskuse s tvůrci a přednášky, které se staly součástí několika pořádaných debat. Například Klementina Rektorisová přednesla příspěvek *25 Jiráskových Hronovů*, Jiří Beneš mluvil na téma *Úloha divadelní kritiky a práce porot* a František Kubr *O dělnickém divadle*.²¹² Dále byly pořádány besedy, nejen se zasloužilými ochotnickými tvůrci, ale také na zvolená témata, kupříkladu *O malých jevištních formách* či *O otázkách soutěže divadelních souborů*.²¹³ Program doplňovala výstava českého a slovenského ochotnického divadla od konce 19. století.²¹⁴

Před konáním 25. ročníku vyšel v *Ochotnickém divadle* článek, který se věnoval požadavkům ochotnictva, které vzneslo k Ministerstvu kultury na 24. ročníku. Z něj je patrné, že většina požadavků stále platila za splněné nebo se o její naplnění usilovalo. To mělo bezesporu velký vliv na podobu ochotnického divadla, které se tak dostávalo do mnohem lepší a snad i váženější pozice v české kultuře. Jeden z bodů rezoluce se týkal přímo podoby Jiráskova Hronova jako vrcholné soutěžní přehlídky ochotnického divadla. Skutečně tato změna v podobě festivalu nastává a je zřejmé, že požadavky ochotníků k tomu přispěly. Na konci článku bylo uvedeno: „Otevřeme novou stránku XXV. Jubilejního Jiráskova Hronova, který musí být tím nejlepším, co dosud ochotníci u nás uspořádali. Nejlepším repertoárově i organizačně. (...) Ani výběr repertoáru nebyl vždy takový, aby odpovídal významu soutěže. Je třeba, aby v krajských kolech už nebylo žádných závad a aby se květnové národní přehlídky staly velkolepou manifestací ochotnictva, bojujícího za lepší a radostnější život našeho lidu. Vítězové národních přehlídek zúčastní se XXV. jubilejního Jiráskova Hronova, jehož zdárný průběh se musí stát největším úkolem pracovníků ochotnického hnutí, kteří jistě věnují všechny své síly k jeho přípravě a důstojnému průběhu.“²¹⁵

Požadavkům z roku 1954 se věnovala i porada tzv. ústřední sekce pro ochotnické divadlo, která byla svolána hned po skončení 25. ročníku. František Kubr přednesl návrh na permanentní soutěž, jejíž vrchol by každoročně byl Jiráskův Hronov a zároveň vždy na něm začala soutěž na následující rok. Tento návrh byl splněn 7. listopadu 1955, kdy Ministerstvo kultury s Ústřední radou odborů, ÚV ČSM a ÚDLOT vyhlásily celostátní soutěž

²¹¹ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, s. 191.

²¹² *Program XXV. Jiráskův Hronov 1955*. Ústředí lidové tvořivosti, 1955.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Výstava českého a slovenského ochotnického hnutí v Hronově. *Ochotnické divadlo*. 1955, č. 9, s. 198.

²¹⁵ HOFNER, Václav. Jak jsou plněny požadavky ochotnického hnutí. *Ochotnické divadlo*. č. 3, s. 73.

ve všech uměleckých oborech. Původní ústřední sekce pro ochotnické divadlo se sice za dva roky rozpadla, na jejích základech ale později byl vybudován ústřední poradní sbor pro divadlo, kde měli ochotníci výrazné zastoupení.²¹⁶

Po skončení festivalu vyšel v *Ochotnickém divadle* rozsáhlý článek *Tři kroky dopředu*, ve kterém se Jiří Beneš věnoval aktuálním změnám a rozvoji Jiráskova Hronova. Na rozdíl od kratších zpráv v denním tisku popsal i konkrétnější problémy a nedokonalosti, které přehlídku provázely. Stejně tak přiznával špatnou kvalitu předchozích ročníků: „I když jsme si všichni byli vědomi značného významu všech těch převratných změn, které se za poslední léta v ochotnickém divadle uskutečnily, nemohli jsme prostě zavírat oči před nedostatky, které se právě v roce XXIV. Jiráskova Hronova i v něm samotném tak markantně projevíly. Jen si vzpomeňme, že nebyla jedna, ale asi deset ochotnických soutěží, všechny bez perspektiv a skoro všechny v takovém organizačním zmatku, že nebyly dokončovány, takže na Jiráskův Hronov byly vybírány soubory více méně náhodně.“²¹⁷ Text byl tak další kritikou předešlého neutěšeného stavu přehlídky, ačkoliv ani 25. ročník se neobešel bez chyb. „XXV. Jiráskův Hronov byl vyvrcholením celostátní soutěže. Měl právě v oblasti divadelní mnoho nedostatků, ať již organizačních nebo např. v práci porot, které nebyly očekávaným přínosem a nezaručily všude ani výběr opravdu nejlepších souborů do vyšších kol.“²¹⁸ Dále autor pokračoval, že navzdory těmto chybám se podařilo vybrat ochotníky, kteří dobře reprezentovali současný stav amatérského divadla. Pro své tvrzení, že nebyli vybráni ti nejlepší, ale pouze „lepší“ však neuvedl žádné konkrétní příklady či důvody. Lze to tedy nejspíše brát jako výrazně subjektivní pocit, který se neshodoval s obecným vnímáním vybraných souborů.

Jiráskův Hronov dostal nový náboj a zájem, který ho opět vynesl na výsluní ochotnického divadla. Znovu se navrátil význam soutěžní přehlídky, který byl od roku 1948 zrušen, a festival se otevíral širokému spektru ochotníků. Samozřejmě, že vše pod režii a vedením komunistické strany, jejíž ideologie festivalem stále výrazně a nedílně prostupovala. Přesto je tento ročník považovaný za obrat, který Jiráskův Hronov pozdvihl a možná i zachránil.

²¹⁶ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 191.

²¹⁷ BENEŠ, Jiří. *Tři kroky dopředu*. *Ochotnické divadlo*. č. 9, s. 193.

²¹⁸ Tamtéž.

15. 1956

25. 2. 1956 na tajném XX. sjezdu KSSS v Moskvě pronesl Nikita Chruščov projev, ve kterém byly poprvé přiznány vraždy, represe a čistky v době vlády Stalina. Tím se výrazně oslabila ideologie stalinismu a přicházela mírnější léta vlády komunistů v Sovětském svazu tzv. destalinizace. Tyto události se výrazně promítly do politiky Československé republiky, v jejímž čele byl stále Antonín Zápotocký.

26. ročník je považován za úspěšnou přehlídku, která se vyvarovala loňských chyb a v mnoha věcech se zlepšila. Stále platil předchozí model celoročních soutěží, ze kterých vzešli vítězové na Jiráskův Hronov, který byl završením přehlídky Lidové umělecké tvořivosti.

Slavnostní zahájení 11. 8. 1956 uvedli zástupce ministerstva školství a kultury a předseda krajského národního výboru Josef Ježek spolu s pionýrskou estrádou na hronovském náměstí.²¹⁹ Jeho průběhu se věnoval časopis *Ochotnické divadlo*, které nešetřilo kritikou: „Zahájení se nevydařilo, zvláště když porovnáme jeho úroveň s celkovým průběhem Hronova. Taková událost se ovšem neobejde bez projevů. Ale kéž by se už jednou upustilo od opakování nejvšeobecnějších myšlenek formulovaných i nejvšeobecnějšími slovy! Copak nelze mluvit bez fráží? Na náměstí se sešlo hodně lidí. Tomu, co se řečnilo, však rozuměl málokdo – zásluhou špatné amplifikace. Korunou všeho však byl závěr. Protože se zřejmě nenašla kapela či orchestr závodního klubu, musely hymny přehrát z gramofonových desek. Navíc se podařilo nasadit špatně přenosku, takže ‚Kde domov můj‘ začal bez prvního taktu.“²²⁰

Prvním představením byla Tylova *Lesní panna* v podání divadelního souboru Osvětové besedy z Hejnic, který byl jediným vesnickým souborem tohoto ročníku.

Poprvé od roku 1948 se na repertoáru objevila hra Karla Čapka. Jeho *Loupežníka* hrálo divadelní studio ZK UP Třebíč a sklídilo chválu i ocenění odbornou porotou. V programu lze najít i jiné autory, kterým se po mnoha letech otevřely pomyslné brány Jiráskova Hronova. Jejich uvádění znamenalo nutnost rozšiřovat repertoáry ochotnických souborů i snahu nepřehlížet nadále světové autory. Hornické divadlo Radlicka ZK ROH uvedlo Ibsenovu *Noru*. Hlavní představitelka byla v tisku označována jako herecký talent roku. Paradoxem se pak stává, že právě tato dvě představení, tak dlouho na festivalu ignorovaných autorů, se

²¹⁹ J. R. XXVI. Jiráskův Hronov. *Pochodeň*. 14. 8. 1956, č. 5. s. 3.

²²⁰ Glosy k letošnímu Hronovu. *Ochotnické divadlo*. č. 12, s. 276.

nakonec podělily o první místo. Kromě *Lesní panny* byl z Tylových her uveden ještě *Jan Hus* vojenským dramatickým kroužkem Pokrok. Obě inscenace se staly především připomenutím 100 let od autorovy smrti. Důvodem, proč nebylo v jubilejním roce na programu více Tylových her, které nazkoušela asi čtvrtina všech ochotnických souborů v okresních a krajských kolech přehlídek, byla jejich nízká úroveň a „do Hronova se dostaly – s přimhouřením oka u porotců – pouze dvě.“²²¹ Jiráskovo dílo prezentovala hra *Emigrant* ochotníků ZK Bavlnářských závodů MAJ, kteří byli častými hosty i v dřívějších letech festivalu. A nepříliš uváděná hra Maxima Gorkého *Děti slunce* připomínala 20 let od Gorkého smrti.

Mimořádný zájem o festival značí i fakt, že některé soubory musely svá představení opakovat třikrát, protože bylo na jeden den ohlášeno i více než 1000 diváků.²²²

V půlce festivalu byl na programu aktiv, kterého se zúčastnilo na 500 ochotníků. Ti jednali především o Soběslavského plánu, který po šesti letech potřeboval upravit a doplnit. Ochotníci žádali, aby navzdory působení pod masovou organizací, měli možnost zasahovat do dění ve svém ochotnickém spolku a na jeho fungování měli větší vliv.²²³ Projev přednesl vedoucí divadelního oddělení Ústředního domu lidové tvořivosti František Kubr. Ten se věnoval především strategii, jak „zlepšit stav ochotnické práce a dobudovat ji na nynější organizační základně masových organizací, jak zlepšit péči masových organizací o lidovou tvořivost, zdokonalit práci poradních sborů při methodických zařízeních z hlediska potřeb ochotníků i jak prohloubit demokratické formy práce v ochotnictvu.“²²⁴ Poslední zmiňovaná část jeho projevu je zajímavým posunem, ačkoliv již nebylo nikde specifikováno, co znamená „demokratická forma práce“. S jeho projevem z velké části souhlasil i další řečník, dramatik Vladimír Semerád, který kritizoval „některé neuspokojivé jevy v zasahování do dobrovolné a nadšené práce ochotníků.“²²⁵ Především nefunkčnost Soběslavského plánu: „Je už myslím, na čase, abychom přistoupili k důkladné revisi, prozkoumání, a hlavně doplnění zásad Soběslavského plánu. Neboť přes všechny dílčí reformičky a reformy mnohokolejnost ochotnického hnutí odstraněna nebyla. A roztržitost dneska také je. Na tom

²²¹ VONDRA, Václav. Před vrcholnou soutěží ochotníků. *Práce*, 5. 8. 1956, č. 189, s. 5.

²²² ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 191.

²²³ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 193.

²²⁴ VBK. Jak zlepšit stav ochotnické práce. *Práce*. 21. 8. 1956, č. 203, s. 4.

²²⁵ Tamtéž.

trvám, právě tak jako tvrdím, že tu chybí koordinační orgán, který by spojoval nikoli ideové zaměření práce souborů (což dělá Národní fronta), ale který by spojoval odborné zájmy ochotnictva.“²²⁶

Pro jejich koordinaci navrhl vybudovat sekce divadelních ochotníků v krajích, okresech i městech. Na konci aktivu byl přijat návrh pořádání celostátní konference delegátů divadelních ochotníků na počátku roku 1957, která by jednotlivé požadavky a podněty podrobněji projednala.²²⁷

Výsledky soutěže vyhlásila komise za přítomnosti ministra školství a kultury Františka Kahudy v Jiráskově divadle.²²⁸ První místo obsadily shodně divadelní studio ZK UP Třebíč za Čapkova *Loupežníka* a Hornické divadlo Radnicka za *Noru* od H. Ibsena. Stejně tak druhé místo patřilo dvěma souborům. Soubor Vítkovických železáren Klementa Gottwalda získal cenu za Stehlíkovu *Selskou lásku* a dělnické divadlo Královopolských strojíren za *Vstanou noví bojovníci* od A. Zápotockého a J. Nezvala.²²⁹ Pro vysokou úroveň inscenací se komise rozhodla, se souhlasem Ústředního koordinačního orgánu, udělit několik čestných uznání. Konkrétně za režii, dramaturgii, herecké výkony, scénografii, instruktorskou pomoc a propagační práci.²³⁰

26. Jiráskův Hronov zaznamenal několik drobných proměn, které přinesla postupná změna doby. S úspěchem byl uveden Karel Čapek i Henrik Ibsen a festival zaznamenával stále více diváků. Především ale budoval jasnou podobu své přehlídky a nepotácel se v chaosu, jak tomu bylo ještě o dva roky dříve.

²²⁶ SEMERÁD, Vladimír. Diskusní příspěvek z hronovského aktivu. *Ochotnické divadlo*. č. 10, s. 219.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Na stráži čistého ohně. *Pochodeň*. 28. 8. 1956, č. 69, s. 3.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Tamtéž.

16. 1957 – Ve jménu radosti, života a krásy

Slíbená celostátní konference se začátkem roku 1957 nekonala a v nedohlednu byla možnost jejího svolání. Vládní pozornost se soustředila na události maďarského povstání, které přineslo i „psychózu nedůvěry v politickou spolehlivost spisovatelů a kulturních pracovníků vůbec.“²³¹

I z tohoto důvodu Jarmila Černíková – Drobná v knize *Cesty českého amatérského divadla* tvrdí pouze: „27. Jiráskův Hronov 1957 proběhl bez událostí, které by stály za zaznamenání.“²³² Přesto jeho podoba není nezajímavá.

Stále platil model celostátní přehlídky, kde se nominovaly soubory v několika kolech. Stejně tak se během festivalu pořádaly diskuse, pouť k hrobu Aloise Jiráska a od roku 1955 se opět přehlídka těšila zájmu tisku, který pravidelně podrobně informoval o průběhu. Doba trvání od 10. 8. do 24. 8. 1957 přinesla čtrnáct dní, během kterých se představilo sedmnáct souborů, včetně čtyř nesoutěžních. K nim patřil soubor osvětové besedy Tyl z Čelákovic, který hrál Jiráskovu *Vojnarku*, jediné jeho dílo zastoupené v letošním roce. Dále to byli ochotníci z Nového Bydžova s veselohrou *Jak přišla basa do nebe* Marie Kubátové, kterou organizátoři vybrali jako „úsměvnou hru z Podkrkonoší“²³³ a studio KNV z Prahy, které hrálo Brechtovy *Pušky paní Carrerové*.²³⁴ Autor byl pojítkem s dalším nesoutěžním souborem, který se představil. Bylo to poprvé, kdy se zúčastnil zahraniční divadelní soubor. Dříve již byly v programu ochotníci, kteří pocházeli z ciziny, jejich soubory ale působily v Československu. Tímto prvním ryze zahraničním souborem bylo Studio mládeže Nussknacker z Lipska, které hrálo *Lehrstück (Výjimka a pravidlo)* Bertolta Brechta.²³⁵

Ze soutěžních představení je zajímavým počinem *Balada z hadrů* divadelního souboru Domu armády z Českých Budějovic. Tato hra se stala prvním textem Jiřího Voskovce a Jana Wericha, který byl na Jiráskově Hronově po 2. světové válce uveden. V *Zemědělských novinách* vyšel článek, který chválil herecké provedení i scénu a své krátké hodnocení autor

²³¹ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 194.

²³² ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 194.

²³³ Ve jménu života, radosti a krásy. *Zemědělské noviny*. 31. 8. 1957, s. 3.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Na stráži čistého ohně. *Pochodeň*. 28. 8. 1957, č. 69, s. 3.

zakončil: „Představení mělo u hronovského publika strhující úspěch.“²³⁶ Tvůrci si nakonec odnesli mimořádné zvláštní uznání udělené porotou.²³⁷

Po několikaleté odmlce byl také zmíněn Zdeněk Nejedlý a jeho účast na festivalu, ačkoliv v článku *Večerní Praha*²³⁸ byl nazván každoročním hostem. V drobných připomínkách nazvaných *Střípky z diskuse a do diskuse* v časopise *Pochodeň* byl citován: „Jirásek je u mne spokojen s Jiráskovým Hronovem. Vědomě jsem proto přijel na Vojnarku. Obdivoval jsem, že Čelákovičtí si Vojnarku udělali po svém.“²³⁹ Co přesně svými slovy myslel, ale více vysvětleno nebylo.

Přestože organizace a forma byly již třetí rok stejné a převratné změny se během konání neudály, tak vyšlo několik textů, které se zabývaly problémy a nedostatky festivalu či komise. Tím se stal ročník výrazně kritickým a vymezujícím oproti předchozím letům.

O inscenaci *Noční služba* J. Lutowského vyšla zpráva v *Pochodni* a mezi řádky je zřejmé, že se dotkla aktuální politické situace. Autor článku Josef Rodr shrnul otázky, které soubor Domu osvěty J. K. Tyla z Kutné Hory ve svém představení vznesl: „Jak je možné, že komunističtí funkcionáři jsou tak cyničtí jako Vělgoš? Jak mohou být komunisté tak bezradní jako Doubek? Má či nemá pravdu lékař Ošinski, člověk s poskvřenou minulostí a vyznavač jakési ‚čisté humanity‘?“²⁴⁰ Představení, zmiňovány jsou pouze ideologické důvody, nebylo u poroty úspěšné a její členové přiznali, že měli soubor před uvedením varovat. Režisér se ke kritice vyjádřil: „Neměli jsme zlého úmyslu, chtěli jsme jen ukázat na chyby, které se dělají ve straně. Ale představení mohlo přinést velké zmatené v hlavách. To nyní všichni uznáváme a chápeme jako ponaučení.“²⁴¹ Hra otevřela otázky posuzování dramatu, což dokládá i další část textu článku: „Záleží na tom, jak dalece si všichni naši kulturní pracovníci osvojují nejzákladnější měřítko společenského ohlasu uměleckého díla. Zda si všichni dovedou vždy správně odpovědět, komu a jak ta či ona věc objektivně prospívá, byť byla subjektivně nesena sebelepšimi záměry. Někteří lidé se ovšem nemohli smířit se spravedlivým hronovským rozbořem *Noční služby*. Tvrdili, že idea dramatu ze současnosti by měla ‚sedět v koutku‘, aby prý diváka příliš nevyděsila a nevyhnala z hlediště.“²⁴² Článek považuji za zajímavý posun v informování čtenářů, který se lehce

²³⁶ Dvě rozdílné inscenace na Hronově. *Zemědělské noviny*. 19.8. 1957.

²³⁷ Výsledky XXVII. Jiráskova Hronova. *Klub*. č. 9, s. 5.

²³⁸ Hronovské poznámky. *Večerní Praha*. 23. 8. 1957.

²³⁹ Střípky z diskuse do diskuse. *Pochodeň*. 27. 8. 1957, č. 67, s. 3.

²⁴⁰ RODR, Josef. Za hlasem naší epochy. *Pochodeň*. 20. 8. 1957, č. 67, s. 2.

²⁴¹ RODR, Josef. Za hlasem naší epochy. *Pochodeň*. 20. 8. 1957, č. 67, s. 2.

²⁴² Tamtéž.

dotýká i plurality názorů nejen na představení. Kromě Pochodně se *Noční službě* věnoval i deník *Večerní Praha*. Ten uvedl paradox, ke kterému došlo: „Před několika měsíci s ní (soubor) na národní přehlídce zvítězil. V Hronově týž porotce, který v Ostrově u Karlových Varů hru oceňoval, najednou prohlédl, a zejména dramaturgii souboru rozsekal na hadry.“²⁴³

První místo získal divadelní odbor ZK Svit z Gottwaldova (dnes Zlína), který hrál *Vassu Železnovovu* od Maxima Gorkého. V článku *Člověk – to zní hrdě* bylo jejich vítězství okomentováno: „...nestalo se tak proto, že Gorkij byl veliký ruský a sovětský spisovatel a že letos máme 40. výročí Října, ale proto, že Gottwaldovští dokázali žárem Gorkého hry spojit hlediště a jeviště v jediné milenecké objetí...“²⁴⁴ O samotné podobě hry či hereckých výkonech se v textu autor nezmiňoval a tak lze usuzovat, že si mnoho účastníků vykládalo jejich vítězství spíše z těch prvních důvodů. Zajímavý je také rozdíl oproti minulému ročníku, kdy zvítězily hry *Loupežník* a *Nora*, významově tak vzdálené.

Po ukončení festivalu vydalo periodikum *Klub* článek o nedostacích Jiráskova Hronova, kde byly zmiňovány zásadní problémy a mechanismy výběrových komisí: „Možná, že jednou z příčin je snaha po vyrovnaném repertoáru hronovských představení. Zdá se, že mnohde rozhoduje hra a nikoli divadelní umění o tom, kdo pojede do Hronova.“²⁴⁵ Tím autor poukazoval na tři slovenské soubory, které hrály hru klasického autora, současné drama a text začínajícího dramatika. Jejich kvalita však neodpovídala Jiráskovu Hronova. Za další důvody Jaroslav Bartoš považoval: „Zdá se však, že jsou zde i jiné, korektně řešeno, subjektivní příčiny. Řečeno nekorektně, dá se usuzovat i na vlivy skupinové a osobní. Jak si jinak vysvětlit, že v Hronově bylo pouze pět souborů závodních klubů a devět osvětových besed, když výsledky by naznačovaly, že poměr měl být pravděpodobně obrácený. Vždyť těchto pět souborů získalo tři hlavní ceny, dvě putovní, dvě uznání čestná a řadu dalších čestných uznání dostali jednotlivci těchto souborů. Zdá se, že při výběru na Hronov hrála jistou úlohu i tato ‚kulturně politická‘ otázka.“ Ačkoliv se kritické hlasy ozývaly již v minulých letech na nefunkčnost poroty či nedostatek času při okresních a krajských kolech, tak je toto jeden z prvních jasně formulovaných názorů na zaujatost komise a její výrazné zohledňování určitých souborů.

27. ročník se konal podle stejného vzoru jako léta předchozí. Přesto se stal několika negativními ohlasy na kvalitu inscenací, porotu i celkovou koncepci ročníkem výrazně kritickým. Naplno se ve společnosti projevovaly události po XX. sjezdu KSSS a odhalení

²⁴³ ZVONÍČEK, Stanislav. Před závěrem Hronova. *Večerní Praha*. 24. 8. 1957.

²⁴⁴ RODR, Josef. Člověk – to zní hrdě. *Pochodeň*. 27. 8. 1957, č. 69, s. 3.

²⁴⁵ BARTOŠ, Jaroslav. Okolo minulého i budoucího Hronova. *Klub*. č. 10. s. 10.

Stalinova kultu osobnosti i nedávné maďarské povstání. Ty proměňovaly dobu, lidské myšlení a s ním i nutnost měnit divadlo k aktuálním problémům a názorům.

17. 1958

16. 11. 1957 byl Národním shromážděním přijat zákon o divadelní činnosti, který tak automaticky zrušil předešlý zákon z roku 1948.²⁴⁶ Mezi nejdůležitější části patřilo potvrzení, že veškerá divadelní činnost patří pod národní výbory. Stejně tak, že „...má ochotnické divadlo ještě účinněji přispívat k výchově občanů, pěstovat ušlechtilou zábavu a šířit zájem o divadelní umění a porozumění pro ně až do nejdlehlších míst naší země. Především má ovšem být bojovníkem za přeměnu myšlení všeho lidu ve městech i na venkově. Touto činností vhodně doplňuje činnosti divadel profesionálních.“²⁴⁷ Organizační struktura zůstala neměnná definováním okruhu provozovatelů ochotnického divadla, pod které patřily zemědělská družstva, ROH či školy.²⁴⁸

V této době lze zaznamenat výraznou změnu repertoárů profesionálních divadel, která stále častěji hledala své hry u západních autorů. Postupně se na česká jeviště dostávala dramata B. Brechta, A. Müllera, T. Williamse či F. Dürrenmata. Spolu s tím se začala rozvíjet i česká dramatika, např. Josef Topol, František Hrubín či Ludvík Aškenazy. Stejně tak dvojice Jiří Suchý a Ivan Vyskočil spoluzakládají v prosinci 1958 Divadlo Na zábradlí, které zahájí vzestup divadla malých forem na počátku 60. let.²⁴⁹ Tito autoři, kteří přinášejí nové podněty, otázky a výrazně definují „svou divadelní dobu“ se přirozeně začínají objevovat i u ochotnických souborů.

Ochotníci se stále dožadovali možnosti více se podílet na činnosti a řízení svých souborů. Tyto diskuse vygradovaly v dubnu 1958 založením Ústředního poradního sboru pro divadlo při ÚDLUT, jehož složení schválilo ministerstvo školství a kultury. Šéfredaktor *Ochotnického divadla* Jiří Beneš se stal předsedou, dále byly ve sboru přítomni ochotníci i profesionální umělci, pedagogové i vědečtí pracovníci. Jedním z úkolů sboru bylo zabývat

²⁴⁶ Předpis 55/1957 Sb. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 22. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=55&r=1957>.

²⁴⁷ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila, *Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969*. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 195.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 195.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 195.

se hodnocením průběhu soutěží, včetně koncepce Jiráskova Hronova.²⁵⁰ Komunistická strana tím částečně vyslyšela stížnosti ochotníků a umožnila jim více spravovat svou činnost. Jejich povinností pak bylo „respektovat správné politické principy“²⁵¹.

Navzdory měnící se době si 28. ročník Jiráskova Hronova uchoval podobu vrcholu celostátní soutěže, byl však jejím posledním ročníkem. Převládal názor, že tato forma je již po čtyřech letech přežita a je potřeba hledat nový tvar do dalších let. Ludvík Veselý ve svém článku vydaném po čtyřech dnech festivalu uvedl: „Je nejvyšší čas dát ochotnickým soutěžím řádnou injekci. Jiráskovy Hronovy by při zachování dosavadního stavu pomalu ale jistě hynuly na úbytě. Náplň diskusí se rok od roku opakuje, aniž se zvyšuje úroveň, celý tok vrcholného stadia soutěže dostal charakter natolik poklidný, že se začíná nápadně blížit nudě.“²⁵²

V průběhu patnácti dní, od 9. 8. do 23. 8. 1958, bylo na programu patnáct souborů a nově byla soutěž umožněna i divadlům pro děti a divadlům malých jevištních forem, pro které byly vyhlášeny nové soutěžní skupiny. Z tohoto důvodu začal mezi postupové přehlídky patřit i nově založený festival Šrámkův Písek, který se právě těmto divadelním žánrům věnoval. V roce 1958 představil Šrámkův Písek tři vítězné soubory soutěže tvořivosti mládeže. Na Jiráskův Hronov byla vybrána hra *Deník Anny Frankové* slovenského souboru Armaturka z Myjavy.²⁵³

První místo v kategorii pro děti a mládež získal dramatický soubor Máj z Prahy za pohádku Zdeňky Horynové *Zkoušky čerta Belínka*.²⁵⁴ V této kategorii spolu soutěžily jen dva soubory, tím druhým bylo slovenské Divadlo mladých při ZK ROH Stalinovec z Martina, které hrálo *Slavíka* na motivy H. CH. Andersena. Nesoutěžně vystoupili žáci dramatického kroužku z osmileté střední školy z Předmostí s hrou *Zlatá kachna* Olgy Waltrové.²⁵⁵ Nízký počet účastníků byl i v kategorii malých jevištních forem, kde zvítězil estrádní soubor RK

²⁵⁰ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila, Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 195.

²⁵¹ Tamtéž, s. 195.

²⁵² VESELÝ, Ludvík. Z Hronova. *Literární noviny*. č. 33, s. 5.

²⁵³ Šrámkův Písek 1958. In: Amatérské divadlo [online]. [cit. 29. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=1149

²⁵⁴ Jiráskův Hronov 1958. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 24. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=45.

²⁵⁵ *Program XXVII. Jiráskův Hronov*, Ústředí lidové tvořivosti, 1958.

ROH Estráda s pásmem *Letem ochotnickým světem*. Jejich soupeři byli ochotníci z estrádní skupiny Satira vnitřní stráže se svým představením *Estráda za hodinu*.²⁵⁶

Z děl Aloise Jiráska byl uveden *Otec* divadelním souborem ZK ROH Bavlňánských závodů z Náchoda. Hra J. K. Tyla na programu nebyla, ačkoliv si v tomto roce národ připomínal 150 let od jeho narození. Mezi nejdiskutovanější představení patřila inscenace bratří Čapků *Ze života hmyzu* v podání divadelního odboru Josefa Skřivana Učitelského domu z Brna. Z tisku je zřejmý částečný významový posun, který zapadal do komunistické ideologie: „Snad nejsilnější zážitky nám připravili scénou válečného střetnutí černých a žlutých mravenců. Vybavili potentáty černých i žlutých rysy současných imperialistických pohlavárů, kteří nemohou pod maskou ‚chladného rozumu‘ utajit slabošskou hysterii.“²⁵⁷ Hra otevřela obecnější otázky ohledně žádané dramaturgie: „Závažným příspěvkem k otázce uvádění umělecky hodnotných děl, která myšlenkově nestojí jednoznačně na straně naší společenské ideje, byla inscenace *Ze života hmyzu*.“²⁵⁸ Ačkoliv autor hodnotil kladně herecké výkony i dramaturgickou práci, tak o samotném tématu hry napsal: „Současná atmosféra ve světě rozhodně neodpovídá tomu, že by nyní šlo o mravenčí boj mezi stébly trávy. Na tento souboj života a smrti hra neodpovídá, nemůže odpovídat. Tady je také omezená působivost hry, její morality.“²⁵⁹ Představení se nakonec podělilo o třetí místo se ZK Vagonka Tatra Smíchov, který hrál *Není římského lidu* J. Loukotkové.

První místo obsadil ZK Vigona Svitavy s inscenací *Deník Anny Frankové*. Porotu i diváky nejvíce nedchl výkon sedmnáctileté Nadi Truhličkové „...ve své prostotě, samozřejmosti a lyričnosti je mezi ostatními hereckými výkony zcela ojedinělý. V základě tohoto hereckého výkonu byla opravdovost a vroucnost, kterou není možné nahradit i sebe brilantnější technikou. Bylo to herecké setkání s postavou.“²⁶⁰ Poprvé se také stalo, že se na programu sešly dvě stejné hry. Slovenský soubor ZK Armatúrka z Myjavy přijel také s *Deníkem Anny Frankové*. Toto představení již nedosáhlo takových kvalit jako u souboru ze Svitav, ačkoliv je nutné podotknout, že slovenský soubor měl těžší výchozí pozici, protože hru hrál jako druhý a diváci tak již měli srovnání. Nakonec se neumístili mezi vítěznými soubory.

²⁵⁶ Amatérské divadlo: Jiráskův Hronov 1958, [online]. [cit. 24. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=45.

²⁵⁷ RODR, Josef. Z hronovského zápisníku. *Pochodeň*. 22. 8. 1958, č. 68, s. 4.

²⁵⁸ Zastavení u Hronova. *Ochotnické divadlo*. č. 9, s. 195.

²⁵⁹ Tamtéž.

²⁶⁰ Zastavení u Hronova. *Ochotnické divadlo*. č. 9, s. 195.

Na konci festivalu byl vedením vyhlášen plán Jiráskova Hronova na příští rok, který popsal Josef Rodr v *Pochodni*: „Pro příští rok nebude vyhlašována soutěž ochotníků v celostátním měřítku. V krajích ovšem proběhnou soutěže, zaměřené k regionálním kulturně politickým potřebám. Zde se výrazně uplatnil rys decentralizace. (Celostátní soutěže budou v budoucnu vyhlašovány v takovém časovém odstupu, aby mohly v dramaturgii i inscenační vyspělosti zaznamenat vždy další krok k metám socialistického a komunistického umění.)“²⁶¹ O decentralizaci psal i Stanislav Zvoníček v *Rudém právu*: „Výsledkem této důležité složky decentralizace kulturního života by mělo být především to, že vývoj ochotnického hnutí dostane podněty vycházející z konkrétních potřeb různých krajů, že tematické či žánrové úkoly podpoří ty rysy amatérského divadelnictví, jež budou odpovídat důsledně orientaci vytyčené našemu umění XI. sjezdem Komunistické strany Československa. Vytvářet umění socialistické a realistické, taková je další cesta vpřed, jež povede k důsažnějšímu uplatnění ochotnické tvorby k dobudování socialismu v naší vlasti.“²⁶²

Pro podobu Jiráskova Hronova toto rozhodnutí znamenalo, že se opět stal nesoutěžní přehlídkou. „Krajské a mezikrajové festivaly budou prověřkou souborů pro výběr na XXIX. Jiráskův Hronov, který již nebude vyvrcholením soutěže, nebude ústředním soutěžním kolem, nýbrž přehlídkou ukázkových představení vybraných na doporučení jednotlivých krajů.“²⁶³

28. Jiráskův Hronov uzavřel období vrcholu celostátních soutěží a stal se přehlídkou vítězných souborů. Jeho hlavní přínos spočíval v zapojení divadla pro mládež a divadla malých jevištních forem do svého programu, ačkoliv pouze okrajově a nepříliš význačné kvality. Doba si ale nové podoby divadla žádala a organizátoři Jiráskova Hronova na to museli reagovat. Stejně tak jako na uvádění nových autorů, které ochotnická divadla výrazně začleňovala do svých repertoárů.

²⁶¹ RODR, Josef. Z hronovského zápisníku. *Pochodeň*. 26. 8. 1958, č. 69, s. 3.

²⁶² ZVONÍČEK, Stanislav. Co přinesl Jiráskův Hronov. *Rudé právo*. 26. 8. 1958, s. 3.

²⁶³ VAVRUCH, Pavel. Do nového soutěžení divadelních souborů. *Ochotnické divadlo*. č. 1, s. 12.

18. 1959 – Za socialistické ochotnické divadlo

Od podzimu 1958 se konalo mnoho okresních a krajských přehlídek, seminářů a dalších aktivit, které přinesly rozvoj ochotnického hnutí, včetně vesnického divadla, které začalo mít své první soutěže.²⁶⁴ Krajské soutěže měly na starost okresní sbory, včetně dohledu dramaturgického, který zastávala dramaturgická sekce působící pod poradními sbory. Počet krajských a okresních přehlídek dosáhl do té doby nejvyššího čísla.²⁶⁵ Tento rozmach přinesl i svá úskalí, především v nedostatku času, který zapříčinil nedokončení některých soutěží.

Ministerstvo školství a kultury svolalo v dubnu 1959 1. celostátní konferenci o rozvoji lidové umělecké tvořivosti. „Konference volala po masovém zakládání souborů a kroužků zvláště na vesnicích a zdůraznila společenskou potřebu malých agitačních forem, estrád a úderků. Ochotníkům vytkla, že se chtějí odtrhnout od masových organizací.“²⁶⁶

Princip decentralizace se projevil na přípravách, kdy byl větší podíl svěřen místním a okresním národním výborům, přičemž ideové řízení zůstalo ministerstvu školství a kultury.²⁶⁷ Právě skrz místní národní výbory bylo do příprav i výběru souborů na Hronov zapojeno více ochotníků, jak v minulých letech požadovali. Z důvodu stále rostoucího zájmu byli pořadatelé nuceni přesunout část programu do nedalekého Náchoda, protože již nebylo možné poskytnout ubytování všem divákům. Poprvé se tak festival konal i mimo Hronov. Organizátoři nesestavili plán, který by se doplňoval, ale ochotníci všechna představení hrála v Hronově a o den později opakovala v Náchodě.²⁶⁸

Přehlídka trvající od 12. 8. do 23. 8. 1959 zahrnovala celkem třináct činoherních souborů a tři estrádní. Kromě toho byly pořádány besedy, diskusní kroužky, přednášky i tradiční pouť k hrobu Aloise Jiráka.²⁶⁹ Poprvé se na festivalu představilo profesionální divadlo. Realistické divadlo Zdeňka Nejedlého v Praze odehrálo na závěr přehlídky *Filosofskou historii*, jediné dílo hronovského rodáka uvedené v tomto roce. Mezi ochotnickými představeními se objevily například hry *Nepokojné hody svaté Kateřiny* od Jaroslava Dietla, Twainovo *Dobrodružství Toma Sawyera*, *Poslední dějství* E. M.

²⁶⁴ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 198.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 198.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 198.

²⁶⁷ BENEŠ, Jirí. Jaký bude XXIX. Jiráskův Hronov. *Ochotnické divadlo*. č. 4, s. 76.

²⁶⁸ Pořad XXIX. Jiráskova Hronova. *Ochotnické divadlo*. č. 8, s. 179.

²⁶⁹ *Program XXIX. Jiráskova Hronova, Ústředí lidové tvořivosti*, 1959.

Remarque či *Optimistická tragédie* sovětského autora V. V. Višnějskijho.²⁷⁰ I v letošním roce se představil zahraniční soubor, polští ochotníci z ZK textilní továrny v Bielawie přijeli s hrou *Kryštof*. „Představení mělo výbornou úroveň v hereckých výkonech, režii i ve scéně a bylo hronovským publikem nadšeně přijato.“²⁷¹ Mezi estrádními soubory sklídili nejvíce chvály ochotníci souboru ČSM jedenáctileté střední školy z Brandýsa, kteří hráli *Ukradený měsíc* Ludvíka Aškenazyho s vlastním podtitulem *Laterna magička*. Nominovali se z přehlídky Šrámkův Písek a zajímavostí je, že pod režii byl podepsán později profesionální režisér Ladislav Smoljak.²⁷² Ostatní estrádní soubory zaměřující se na satiru již zaznamenaly průměrná hodnocení v tisku.

Program zahrnoval i celostátní dramaturgický aktiv ochotnických pracovníků pořádaný 22. 8. 1959. Rezoluce zúčastněných zahrnovala větší zaměření na vesnické divadlo a snahu o zlepšení jeho úrovně, stejně tak jako podporu divadlům hrajících pro děti a mládež. Do popředí zájmu se dostávaly i malé formy, což dokládá bod usnesení: „Přičiníme se, aby v každém okrese pracovala nejméně jedna vzorová skupina do konce roku 1959.“²⁷³

I letošní ročník přinesl chyby a nedostatky, které byly reflektovány přímo organizátory. Předseda poradního sboru Jiří Beneš po skončení Hronova uvedl na adresu předchozího principu vrcholné soutěže: „Vždyť to vedlo často i k tomu, že se problémy a úroveň špičkových souborů nesprávně zobecňovaly, že jsme si sami lhali do kapsy o vyspělosti našeho ochotnictva jako celku pod vlivem hrstky zdařilých představení... Naopak tento Jiráskův Hronov řekl více pravdy o ochotnickém hnutí než čtyři poslední dohromady. Řekl, že jeho úroveň v masách souborů není vysoká a na vesnicích je dokonce velmi nízká.“²⁷⁴ Pokračoval i kritikou pořadatelů letošního ročníku: „Je však nutno říci sebekriticky i za Ústřední poradní sbor pro divadlo, že jsme v hledání nového a podnětného udělali mnoho zbytečných chyb, zvláště při výběru souborů, kterému nebyla věnována patřičná pozornost.“²⁷⁵

29. Jiráskův Hronov se výrazně lišil od posledních čtyř let svou organizací, ale i stále větší snahou o začlenění divadel malých forem i divadel pro děti. Konec padesátých let

²⁷⁰ Program XXIX. Jiráskova Hronova, Ústředí lidové tvořivosti, 1959.

²⁷¹ JUNGWIRTH, Josef. „Laterna magička“ všechno napravila. *Zemědělské noviny*. 23. 8. 1959, č. 201, s. 2.

²⁷² Šrámkův Písek 1959. In: Amatérské divadlo [online]. [cit. 29. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=904.

²⁷³ Rezoluce. *Ochotnické divadlo*. č. 10. s. 218.

²⁷⁴ BENEŠ, Jiří. Po XXIX. Jirákovu Hronovu. *Ochotnické divadlo*. č. 10, s. 217.

²⁷⁵ Tamtéž.

nepřinesl velké mezníky, ale postupné dílčí kroky, které předznamenávaly volnější šedesátá léta, která nabídla na krátko ochotníkům širokou paletu možností.

19. 1960

Jubilejní 30. ročník měl druhým rokem podobu nesoutěžní přehlídky nejlepších souborů vybraných na postupových soutěžích. Jejich okruh byl v tomto roce jasněji definován a zahrnoval krajské soutěže v Čechách a na Slovensku, soutěže estrádních skupin a přehlídky Šrámkův Písek a Wolkrův Prostějov, který se věnoval uměleckému přednesu.²⁷⁶

Průběh výběru byl podrobně popsán v článku *Ideová a organizační koncepce XXX. Jiráskova Hronova*: „Výběr představení bude proveden z kvalitních inscenací, dramaturgicky vhodných pro jubilejní Jiráskův Hronov. Představení ohlášená z jednotlivých krajů zhlédnou členové pracovního kolektivu, jmenovaného ministrem školství a kultury v dohodě s Ústřední radou odborů z řad zkušených ochotnických pracovníků, profesionálních umělců, pracovníků Ústředního domu lidové tvořivosti a metodiků domů osvěty. Členové tohoto kolektivu provedou rozbor jednotlivých představení za účasti členů krajských poradních sborů pro divadlo a zástupců krajských domů osvěty a doporučí představení vhodná pro Jiráskův Hronov. Po zhlédnutí doporučených představení navrhne čtyřčlenná porota, jmenovaná ministrem školství a kultury, program přehlídky.“²⁷⁷

Členy užší poroty byli Jiří Beneš, Milan Obst, Vladimír Semerád a Jiří Valenta, přičemž Milan Obst práci brzy odřekl pro pracovní zaneprázdnění.²⁷⁸ Během května a června 1960 tak tito tři členové museli zhlédnout zhruba padesát inscenací. Při výběru jim byla nápomocna širší porota, která zahrnovala více členů. Pokud bylo nějaké představení navrženo širší porotou nebo jen jedním členem ze zmiňovaných tří, tak ho museli pro objektivnější rozhodnutí vidět i zbylí dva porotci, aby rozhodli, zda lze nominovat na Jiráskův Hronov. Jejich práci určovalo rozhodnutí organizátorů, že do programu je možné zahrnout 2 až 3 hry Aloise Jiráska, jeden ze souborů zúčastněných Šrámkova Písku, jedno představení ze soutěže vesnických souborů, dvě inscenace profesionálních divadel a dvě pásma malých jevištních forem. Tento počet nakonec nebyl dodržen, protože z důvodu nízké kvality nebyl doporučen

²⁷⁶ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1969. In: CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, s. 202.

²⁷⁷ *Ideová a organizační koncepce XXX. Jiráskova Hronova. Ochotnické divadlo*. č. 4, s. 73.

²⁷⁸ BENEŠ, Jiří. Proč ano a proč ne. *Ochotnické divadlo*. č. 8, s. 174–175.

žádný vesnický soubor. Pro nedostatek času byly vybrány soubory malých jevištích forem pouze z Wolkrova Prostějova a soutěže estrádních skupin, ačkoliv komise plánovala zhlédnout více představení. Na výběr slovenských souborů neměla tato komise vliv, protože probíhala na slovenských krajských kolech. Tyto informace, které popsal člen komise Jiří Beneš, jsou prvními detailními informacemi o složení komise, průběhu výběru a jejich závěrech. V předešlých letech se o složení komise dají najít jen velmi sporadické informace.

Přehlídka konaná od 13. 8. do 28. 8. 1960 představila dvacet souborů, která zahrnovala i hostování profesionálních divadel. Východočeské divadlo z Pardubic hrálo *Jana Husa* od J. K. Tyla a Krajské oblastní divadlo z Hradce Králové Shakespearova *Hamleta*. Tradičně měly své zastoupení hry Aloise Jiráska, konkrétně *Kolébka* a *Pan Johannes*. Soubory ZK Mír z Jaroměře a ZK Dolu Pětiletka z Velkých Svatoňovic svými představeními připomněly výročí třiceti let od smrti Aloise Jiráska. Stejně tak byl 30. ročník oslavou patnácti let od konce 2. světové války, což bylo oslavováno uvedením her s válečnou tematikou. Brněnský soubor Mládí hrál *Vojáka* Karla Kyncla, soubor Medika při Krajské správě lékáren z Plzně *Venku před dveřmi* od Wolfganga Borcherta, divadelní soubor národního umělce Zdeňka Štěpánka z Napajedel *Půlnoční mši* od Petera Karvaše, jehož hru *Návrat do života* hrál slovenský soubor ČK Makyta z Púchova.²⁷⁹

Ve skladbě programu lze pozorovat větší rozmanitost žánrů, která zahrnovala ze zmiňovaných dvaceti představení i sedm souborů věnujících se estrádě, divadlu poezie či kabaretu. Tyto „netradiční“ žánry představily především soubory mládeže, které vzešly z Ústředních kol STM. Před zahájením festivalu byla jejich účast optimisticky zdůvodněna: „Mládí vždycky přinášelo nové pohledy, vzruch u nebojácnosti a nekonvenčnosti. A tak to bezpochyby bude i letos na Hronově.“²⁸⁰ Reakce na představení *Hrajeme Kabaret* mládežnického souboru Parku kultury a oddechu z Pardubic značila snahu mladých ochotníků vyjádřit důrazně své pocity a názory, které se setkaly s částečnou kritikou: „Pardubičtí vložili těžiště svého programu do ‚existenční otázky‘: ‚Jací vlastně, my mladí jsme?‘ – Písněmi, pantomimou i scénickými apokryfy (připomínajícími intelektuální humor Osvobozeného divadla) si to vyřizují s plesnivými umravňovateli i nekritickými protektory mládeže. – Tu se ovšem nabízí otázka: Mají vůbec tito dvacetiletí a pětadvacetiletí právo odsuzovat zároveň se svými vlastními chybami i výchovný dogmatismus a blahosklonnost, jimž podléhali i mnozí ‚lidé dobré vůle?‘ Myslím, že plné právo k tomu získá každý takový kolektiv tehdy, jestliže

²⁷⁹ Jiráskův Hronov 1960. In: Amaterské divadlo [online]. [cit. 2. 8. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=47.

²⁸⁰ Tamtéž.

celou svou činností prokáže, že jeho základní pozice je správná a cíl jasný.“ Je zřejmé, že i na Jiráskův Hronov se více dostávaly mladí ochotníci, kteří chtěli promlouvat o své generaci a vnímání politické skutečnosti. Nutno dodat, že většina těchto souborů byla kladně přijata a jeden ze závěrečných textů uvedl: „Jiráskův Hronov bezpečně prokázal, že v ochotnickém hnutí dochází nyní ke zdravé generační výměně a tím také k radostné perspektivě příštího vývoje čs. amatérského divadla.“²⁸¹

Pro opětovný velký divácký zájem se již druhý rok festival konal i v Náchodě. Tentokrát ale organizátoři změnilí pořadí oproti předchozímu roku a představení byla uvedena nejprve v Náchodě a o den později v Hronově.²⁸²

V podobě 30. ročníku je možné spatřovat nástup nové generace, již nezatížené vzpomínkami na 2. světovou válku, která ve svých představeních, především kabaretech a estrádách, přinášela nové podněty a názory na společnost. Práce komise vystoupila z částečné anonymity a nabídla čtenářům podrobnější představu o přípravách Jiráskova Hronova. Tento rok se nesl ve znamení převážně současných her, které byly i zpětně hodnoceny jako kvalitnější a povedenější než předešlý rok. V průběhu zaznívaly názory na důležitost ochotnického hnutí a snahy pozvednout stále špatnou úroveň vesnických souborů. Divadlo, a s ním i Jiráskův Hronov, měly před sebou několik let v pomalu se uvolňující době „zlatých šedesátých“. To už je ale jiná část historie Jiráskova Hronova.

²⁸¹ DOLANSKÁ, Slávka. Opona za Jiráskovým Hronovem. *Večerní Praha*. 29. 8. 1960, s. 3.

²⁸² Program XXX. Jiráskova Hronova. *Pochodeň*. 11. 8. 1960, č. 96, s. 2.

20. Závěr

Festival Jiráskův Hronov je pozoruhodnou součástí ochotnického divadla. Jeho podoba v mapovaných letech 1945-1960 přinesla euforické ročníky po konci 2. světové války a následné zestátnění komunistickou stranou.

Ochotnické divadlo představovalo ve 20. století výraznou část české kultury. Prostý fakt, že se jedná o pracující lid, který se ve svém volném čase věnuje divadlu, byl ideální pro využití komunistickou stranou. Určení vhodných dramát pak přineslo uvádění her, které šířily „správné“ politické názory.

Proto ani Jiráskův Hronov neušel pozornosti vládní strany. Dnes vnímáme jeho zestátnění jako čin, který přehlídku na mnoho let uvrhl do uvádění průměrných a podprůměrných tendenčních her. Ty spolu s ideologickým pokroucením a zničení předchozí snahy ochotníků, kteří festival na počátku třicátých let zakládali jako oslavu amatérského divadla bez ohledu na politickou příslušnost, Jiráskovu Hronovu výrazně ublížily. Toto konání komunistické strany zabránilo přehlídce výraznému propojení se zahraničím a zastavilo ji na jednom bodě bez znatelného posunu. Z pohledu té doby se však jednalo o krok logický a je zřejmé, že aktivitě komunistické strany mnoho ochotníků věřilo a důsledky změn nedokázal téměř nikdo dohlédnout. Možná, že zákaz Jiráskova Hronova by znamenal jeho definitivní konec a po sametové revoluci by se již nedočkal obnovy.

Zajímavé také je sledovat přístup, který k Jiráskovu Hronovu měly dvě totality, které definovaly dějiny 20. století v naší zemi. Nacisté se festival snažili zničit, když po roce 1942, kdy ho raději ÚMDOČ sama odvolala, byl o rok později zcela zakázán. Naopak komunistická strana ho využívala ve svůj prospěch. Nutno ale podotknout, že i pod jejím vedením docházelo k zajímavým, a nejspíše i neplánovaným, organizačním změnám. První léta po roce 1948 se nesla ve znamení velké propagace, bohatého programu a podporování Jiráskova Hronova jako významné události českého ochotnického divadla. V roce 1953 pak festival nechali sami organizátoři padnou téměř na dno, aby ho o dva roky později s velkou slávou opět snažili dostat do povědomí lidí.

Na závěr lze konstatovat, že výše mapovaná léta strávil Jiráskův Hronov převážně v komunistickém ideologickém „vakuu“, které splňovalo představy vládní strany, přesto objektivně nenabízelo podnětné otázky, kvalitní hry nebo pluralitu názorů, tolik potřebnou pro každé divadlo. Síla a nadšení ochotníků se ale zdá být nezničitelná, a tak i v padesátých letech můžeme pozorovat drobné nuance, kdy se na repertoár dostávali světoví autoři, ochotníci se snažili získat větší vliv na pořádání přehlídky a do programu se pomalu

začleňovala divadla malých jevištních forem i divadla pro děti a mládež. Vytrvalost a odhodlání ochotníků je tak vsutku obdivuhodné. Dnes víme, že ztracená léta dokázali dohnat a začít tak psát další kapitoly Jiráskova Hronova.

21. Seznam použité literatury

Odborná literatura:

CÍSAŘ, Jan a Lenka LÁZŇOVSKÁ, ed. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. ISBN 80-7068-129-2.

HLADKÝ, Ladislav: *170 let ochotnického divadla v Hronově (1826-1996)*. Okresní muzeum v Náchodě a Hronovské kulturní středisko v Hronově. Náchod-Hronov 1996

JANOUSEK, Pavel a Petr ČORNEJ, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008. ISBN 9788020016317

Jiráskovu Hronovu k sedmdesátinám, Občanské sdružení Kruh Hronov, 2000

JÍROVÝ, Zdeněk: *Na obzoru je kulturní výročí aneb Nástin historie NIPOS*, Praha, NIPOS 2004

REKTORISOVÁ, Klementina, *40 Jiráskových Hronovů: almanach*. Praha: Divadelní ústav, 1970.

VACINA, Ladislav a Karel RENČ, ed. *Jiráskův Hronov 1931-1981: bibliografie přehlídek amatérského divadla*. Hradec Králové: Státní vědecká knihovna Zdeňka Nejedlého, 1982.

ZÁVODSKÝ, Artur, ed. *Otázky divadla a filmu. 2.*, upr. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1972. Filosofická fakulta

Programy Jiráskova Hronova:

Ročenka IX. Jiráskova Hronova, Jiráskův okrsek Ústřední Matice divadelního ochotnictva českého, 1940

Ročenka X. Jiráskova Hronova, Jiráskův okrsek Ústřední Matice divadelního ochotnictva českého, 1941

Ročenka XV. Jiráskova Hronova, Jiráskův okrsek Ústřední Matice divadelního ochotnictva českého, 1945

Ročenka XVI. Jiráskova Hronova, 1949, Jiráskův okresek Ústřední Matice divadelního ochotnictva českého, 1946

Ročenka XIX. Jiráskova Hronova, Ústředí lidové tvořivosti, 1949

Programová brožura, *XXV. Jiráskův Hronov*, Ústředí lidové tvořivosti, 1955

Programová brožura, XXVI. *Jiráskův Hronov*, Ústředí lidové tvořivosti, 1956

Programová brožura, XXVII. *Jiráskův Hronov*, Ústředí lidové tvořivosti, 1957

Programová brožura, XXIX. *Jiráskův Hronov*, Ústředí lidové tvořivosti, 1959

Články v časopisech a periodikách:

15. *Jiráskův Hronov. Zemědělské noviny*. 17. 8., č. 62, s. 3.

BARTOŠ, Jaroslav. Okolo minulého i budoucího Hronova. *Klub*. č. 10. s. 10.

BENEŠ, Jiří. Jaký bude XXIX. *Jiráskův Hronov. Ochotnické divadlo*. č. 4, s. 76.

BENEŠ, Jiří. Po XXIX. *Jirákovu Hronovu. Ochotnické divadlo*. č. 10, s. 217.

BENEŠ, Jiří. Proč ano a proč ne. *Ochotnické divadlo*. č. 8, s. 174–175.

BENEŠ, Jiří. Tři kroky dopředu. *Ochotnické divadlo*. č. 9, s. 193.

BROUSIL, Antonín, Martin. A ještě Hronov. *Zemědělské noviny*. 11. 9. 1945, č. 83, s. 3.

BROUSIL, Antonín, Martin. Letošní skvrny loňské zrcadle. *Zemědělské noviny*. 17. 8. 1948, č. 192, s. 2.

BROUSIL, Antonín, Martin. Na počátku byl Jirásek.... *Zemědělské noviny*. 10. 8. 1948, č. 186, s. 2.

BROUSIL, Antonín, Martin. Nový *Jiráskův Hronov. Zemědělské noviny*. 30. 8. 1950, s. 2.

BROUSIL, Antonín, Martin. Smetanova Prodaná nevěsta v Hronově. *Zemědělské noviny*. 24. 8. 1945.

BROUSIL, Antonín, Martin. Za XV. *Jiráskovým Hronovem. Zemědělské noviny*. 2. 9. 1945, č. 76, s. 3.

BV, XVIII. *Jiráskův Hronov ukončen. Lidová demokracie*. 25. 8. 1948, č. 197, s. 3.

Ce. Národní pouť k hrobu Aloise Jiráka. *Zemědělské noviny*. 25. 8. 1945.

DAVÍDEK, J. Co přinese „XIX. *Jiráskův Hronov*“. *Rudé právo*. 19. 7. 1949, s. 3.

DOLANSKÁ, Slávka. Opona za *Jiráskovým Hronovem. Večerní Praha*. 29. 8. 1960, s. 3.

Dnešek *Jiráskova Hronova. Zemědělské noviny*. 27. 8. 1949, č. 200, s. 2.

DROZD, Miroslav. Pozdravujeme. XX. *Jiráskův Hronov. Rudé právo*. č. 33, s. 1.

DRS, Hronovské účtování. *Lidové noviny*. 26. 8. 1948.

Dvě rozdílné inscenace na Hronově. *Zemědělské noviny*. 19. 8. 1957.

Glosy k letošnímu Hronovu. *Ochotnické divadlo*. č. 12, s. 276.

HÁJEK, Jiří. Nové perspektivy a úkoly XIX. Jiráskova Hronova. *Rudé právo*. 7. 8. 1949, s. 5.

HÁJEK, Jiří. XX. Jiráskův Hronov – manifestace rozmachu kulturní tvořivosti našeho lidu. *Rudé právo*. 11. 8. 1950, s. 3.

HOFNER, Václav. Jak jsou plněny požadavky ochotnického hnutí. *Ochotnické divadlo*. č. 3, s. 73.

Hronov uctívá své mrtvé. *Zemědělské noviny*. 19. 8. 1945, č. 64, s. 3.

Hronovské poznámky. *Večerní Praha*. 23. 8. 1957.

Ideová a organizační koncepce XXX. Jiráskova Hronova. *Ochotnické divadlo*. č. 4, s. 73.

J. R. XXVI. Jiráskův Hronov. *Pochodeň*. 14. 8. 1956, č. 5., s. 3.

JANSKÝ, Emil. O tvořivou sílu lidu. *Zemědělské noviny*. 12. 8. 1950, s. 3.

Jiráskův Hronov – památce padlých ochotníků. *Rudé právo*. 18.8. 1945.

Jiráskův „Jan Hus“ zahájil hronovskou přehlídku. *Rudé právo*. 21. 8. 1951, s. 3.

Kdo se zúčastní XXV. Jiráskova Hronova?. *Ochotnické divadlo*. 1955, č. 4, s. 75.

KOPECKÝ, Jan. Dvacátý „Jiráskův Hronov“. *Lidové noviny*. 6. 8. 1950, s. 1.

KOPECKÝ, Jan. Mladí v Hronově. *Lidové noviny*. 16.8.1950, č. 191, s. 5.

KOPECKÝ, Jan. Vážná věc. *Literární noviny*. 1954, č. 34, s. 1-2.

KOPECKÝ, Jan. Závěr XX. Jiráskova Hronova. *Lidové noviny*. 24. 8. 1950, č. 198, s. 6.

KOPECKÝ, Václav. XXI. Jiráskův Hronov vyhlášen. *Rudé právo*. 22. 5. 1951, s. 3.

Kr. Nová náplň Jiráskova Hronova. *Lidová demokracie*. 12. 8. 1950, s. 4.

JUNGWIRTH, Josef. „Laterna magička“ všechno napravila. *Zemědělské noviny*. 23. 8. 1959, č. 201, s. 2.

Letošní Jiráskův Hronov. *Zemědělské noviny*. 17. 8. 1945, č. 62, s. 3.

Na hronovském jevišti mimo soutěž. *Ochotnické divadlo*. č. 9, s. 207.

- Na stráži čistého ohně. *Pochodeň*. 28. 8. 1956, č. 69, s. 3.
- NOVOTNÝ, Jaroslav. XXII. Jiráskův Hronov – úspěšná přehlídka lidové divadelní tvořivosti. *Pochodeň*. 22. 8. 1952, č. 35, s. 6.
- PLACHETKA, Jiří. Celostátní přehlídka lidového divadelnictví. *Rudé právo*. 28.7. 1955, s. 3.
- POPP, Ota. Po přehlídce lidových divadel v Hronově. *Mladá fronta*. 31. 8. 1952, s. 9.
- Pořad XXIX. Jiráskova Hronova. *Ochotnické divadlo*. č. 8, s. 179.
- Program XXX. Jiráskova Hronova. *Pochodeň*. 11. 8. 1960, č. 96, s. 2.
- Představení XXV. Jiráskova Hronova. *Ochotnické divadlo*. č. 9, s. 204.
- Rezoluce. *Ochotnické divadlo*. č. 10. s. 218.
- RODR, Josef. Člověk – to zní hrdě. *Pochodeň*. 27. 8. 1957, č. 69, s. 3.
- RODR, Josef. Dobrá bilance Jiráskova Hronova. *Pochodeň*. 3. 9. 1954, č. 71, s. 4.
- RODR, Josef. Divadlo ze života a pro život. *Pochodeň*. 31. 8. 1954, 4. 70, s. 3.
- RODR, Josef. První dny XXIV. Jiráskova Hronova. *Pochodeň*. 24. 8. 1954, č. 68, s. 2.
- RODR, Josef. Za hlasem naší epochy. *Pochodeň*. 20. 8. 1957, č. 67, s. 2.
- RODR, Josef. Z hronovského zápisníku. *Pochodeň*. 22. 8. 1958, č. 68, s. 4.
- RODR, Josef. Z XXIII. Jiráskova Hronova. *Pochodeň*. 1. 9. 1953, č. 66, s. 3.
- SEMERÁD, Vladimír. Diskusní příspěvek z hronovského aktivu. *Ochotnické divadlo*. č. 10, s. 219.
- Slavnostní zahájení XIX. Jiráskova Hronova. *Rudé právo*. 9. 8. 1949, s. 3.
- Střípky z diskuse do diskuse. *Pochodeň*. 27. 8. 1957, č. 67, s. 3.
- Š. Letošní boj o Jiráskův Hronov. *Rudé právo*. 16. 3. 1948, č. 64, s. 2.
- Š. Ukázal Jiráskův Hronov správnou cestu?. *Rudé právo*. 26. 8. 1948, č. 199, s. 5.
- ŠRŮTEK, Antonín. Blíží se XXI. Jiráskův Hronov. *Pochodeň*. 1. 6. 1951, č. 22, s. 10.
- ŠŤASTNÝ, J. Závěr Jiráskova Hronova. *Rudé právo*. 29. 8. 1947, č. 201, s. 2.
- TERŠL, František. Připravujeme XXII. Jiráskův Hronov. *Pochodeň*. 30. 5. 1952, č. 22, s. 6.
- TROJAN, Ladislav. Připravujeme XXIII. Jiráskův Hronov. *Pochodeň*. 3. 7. 1953, 4. 49, s. 4.

Ukončení XX. Jiráskova Hronova. *Lidová demokracie*. 22. 8. 1950, č. 196, s. 4.

VAVRUCH, Pavel. Do nového soutěžení divadelních souborů. *Ochotnické divadlo* č. 1, s. 12.

VBK. Jak zlepšit stav ochotnické práce. *Práce*. 21. 8. 1956, č. 203, s. 4.

Ve jménu života, radosti a krásy. *Zemědělské noviny*. 31. 8. 1957, s. 3.

VESELÝ, Ludvík. Z Hronova. *Literární noviny*. č. 33, s. 5.

Vítězné soubory XXV. Jiráskova Hronova. *Rudé právo*. 28.8.1955, s. 5.

VONDRA, Václav. Před vrcholnou soutěží ochotníků. *Práce*. 5. 8. 1956, č. 189, s. 5.

Výsledky XXVII. Jiráskova Hronova. *Klub*. č. 9, s. 5.

Výstava českého a slovenského ochotnického hnutí v Hronově. *Ochotnické divadlo*. 1955, č. 9, s. 198.

XX. Jiráskův Hronov – velkolepá manifestace za mír. *Pochodeň*. 18.8. 1950, č. 34, s 3-4.

XX. Jiráskův Hronov zahájen. *Rudé právo* 13. 8. 1950.

VESELÝ, L. XXIII. Jiráskův Hronov. *Literární noviny*. č. 32, 1953, s. 6.

Zahájení XXII. Jiráskova Hronova. *Rudé právo*. 15. 8. 1952, s. 2.

Zastavení u Hronova. *Ochotnické divadlo*. č. 9, s. 195.

ZVONÍČEK, Stanislav. Co přinesl Jiráskův Hronov. *Rudé právo*. 26. 8. 1958, s. 3.

ZVONÍČEK, Stanislav. Před závěrem Hronova. *Večerní Praha*. 24. 8. 1957.

Z XX. Jiráskova Hronova. *Lidová demokracie*. 28. 7. 1950, s. 3.

Internetové zdroje:

BRYNDA, Herbert. Nemoc a smrt Klementa Gottwalda. 30.3. 2003. In: *Rádio* [online]. [cit. 22. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/nemoc-a-smrt-klementa-gottwalda>.

Divadelní zákon 1948. In: *Divadelní místopis Moravy a Slezska* [online]. [cit. 15. 6. 2019]. Dostupné z: [http://www.mistopismoravy.cz/prehled-instituci.php?in\[id\]=179](http://www.mistopismoravy.cz/prehled-instituci.php?in[id]=179).

Jiráskův Hronov. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 7. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka&id=3>.

Jiráskův Hronov 1931. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 5. 6. 2019].
Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=7.

Jiráskův Hronov 1940. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 8. 6. 2019].
Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=27.

Jiráskův Hronov 1941. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 8. 6. 2019].
Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=28.

Jiráskův Hronov 1942. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 9. 6. 2019].
Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=29.

Jiráskův Hronov 1944. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 9. 6. 2019].
Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=31.

Jiráskův Hronov 1945. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 12. 6. 2019].
Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=32.

Jiráskův Hronov 1946. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 13. 6. 2019].
Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=34.

Jiráskův Hronov 1947. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 15. 6. 2019].
Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=34.

Jiráskův Hronov 1948. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 16. 6. 2019].
Dostupné z: http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=35.

Jiráskův Hronov 1949. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 18. 6. 2019].
Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=36.

Jiráskův Hronov 1951. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 20. 6. 2019].
Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=38.

Jiráskův Hronov 1953. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 23. 6. 2019].
Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=40.

Jiráskův Hronov 1954. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 27. 6. 2019].
Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=41.

Jiráskův Hronov 1955. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 8. 7. 2019].
Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=42.

Jiráskův Hronov 1958. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 24. 7. 2019].
Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=45.

Jiráskův Hronov 1960. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 2. 8. 2019].
Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=47.

Jirásek: Životopis Aloise Jiráska. In: *Jirásek: Úvodní stránka* [online]. [cit. 5. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.aloisjirasek.cz/zivotopis>.

Loutkářská Chrudim. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 17. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka&id=13>.

Max Lederer. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 5. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=1>.

Město Hronov. In: *Jiráskovo divadlo* [online]. [cit. 5. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.mestohronov.cz/vitejte-u-nas/clanek/jiraskovo-divadlo>.

Prověrka repertoáru 1948. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 16. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=album&id=828>.

Předpis 32/1948 Sb. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 15. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=32&r=1948>.

Předpis 55/1957 Sb. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 22. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=55&r=1957>.

RST. Před 50. lety začala krátká „doba tání“. 14. 2. 2006. In: *Aktuálně* [online]. [cit. 22. 6. 2019]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/pred-50-lety-zacala-kratka-doba-tani/r~i:article:78732/>.

Šrámkův Písek 1958. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 29. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=1149

Šrámkův Písek 1959. In: *Amatérské divadlo* [online]. [cit. 29. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=904.